

Neuvottelutulkin työn valintoja

**Haastattelututkimus eettisestä, kielellisestä ja kulttuurisesta
näkökulmasta**

Iuliia Sergeeva
Pro gradu -tutkielma
Suomen kieli ja kulttuuri
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Toukokuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Suomen kieli ja kulttuuri			
Tekijä – Författare – Author Luliia Sergeeva			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Neuvottelutulkin työn valintoja. Haastattelututkimus eettisestä, kielellisestä ja kulttuurisesta näkökulmasta			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu –tutkielma	Aika –Datum – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 65 s. + liitteet (8 s.)	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tässä pro gradu –työssä perehdytään neuvottelutulkin rooleihin ja valintoihin neuvottelutulkien näkökulmien ja kokemusten kautta. Työssä selvitetään, mikä ohjaa neuvottelutulkia: ammattisäännösten periaatteet, tulkin oma kokemuksensa, ammattietiikka vai jokin muu. Tutkimuksessani tutkin neuvottelutulkien työhön liittyviä valintoja eettisestä, kielellisestä ja kulttuurisesta näkökulmasta haastatteleamalla neljää ammattilaista tulkia. Aihetta lähestytään haastateltavien tulkien näkökulmasta. Tarkastelen tutkielmassani sitä, miten ja millä perusteella neuvottelutulkki suhtautuu tulkkauksen eri keinoihin kuten esimerkiksi poistoon, lisäykseen ja korvaukseen. Neuvottelutulkkaus on vaativa ja verrattuna muihin tulkkauslajeihin vähän tutkittu tulkkauslaji, jota nykyään tarvitaan yritysmaailmassa yhä enemmän.</p> <p>Työssäni käytän Inkeri Vehmas-Lehdon (1999) pragmaattisten adaptaatioiden luokittelua. Käytän taustana myös <i>Asioimistulkin ammattisäännöstöä</i>, koska neuvottelutulkeilla sitä ei ole käytössään ollenkaan. Vaikka haastateltavat käyttävät avuksi <i>Asioimistulkin ammattisäännöstöä</i>, koska siinä on tulkin yleisiä periaatteita, haastateluista kävi ilmi, ettei neuvottelutulkki siihen pysty vetoamaan aina. Tutkimukseni kohdistuu venäjä-suomi-venäjä –kieliparissa toteutettavaan neuvottelutulkkaukseen.</p> <p>Tutkielmani osoittaa, että työssään neuvottelutulkki joutuu jatkuvasti tekemään perusteltavia valintojaan eettisestä, kielellisestä ja kulttuurisesta näkökulmasta. Aineiston tarkastelu osoittaa, että neuvottelutilanteessa haastateltavat joutuvat käyttämään lisäyksiä, korvauksia ja poistoja pääosin tilannekohtaisesti. Esimerkiksi, haastateltavilla on eriäviä näkemyksiä esimerkiksi kirosojen tulkkauksesta neuvottelutilanteessa. Olen havainnut aineistosta, että neuvottelutulkin eettisiin periaatteisiin liittyy se, että neuvottelutulkki on neutraali ja puolueeton ja neuvottelutulkia sitoo salassapitovelvollisuus.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords neuvottelutulkkaus, neuvottelutulkki, tulkkaus, neuvottelut, ammattietiikka, poisto, lisäys, korvaus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	4
1.1.	Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	4
1.2.	Tutkimuskysymys.....	6
1.3.	Työn rakenne	7
2.	TUTKIMUKSEN AINEISTO JA TOTEUTTAMINEN.....	8
2.1.	Haastattelu tutkimusmenetelmänä.....	8
2.2.	Aineisto	9
2.3.	Haastateltavien kuvaus.....	10
3.	TULKKAUKSESTA NEUVOTTELUTULKKAUKSEEN	14
3.1.	Kääntäminen ja tulkkaus käytännössä.....	14
3.2.	Neuvottelutulkkaus pähkinänkuoressa	16
3.3.	Kansainväliset neuvottelut	17
3.4.	Kulttuuriset erot	18
3.5.	Poistot, lisäykset ja korvaukset.....	21
4.	NEUVOTTELUTULKIN VALINTOJA JA PERIAATTEITA	24
4.1.	Tulkki on neutraali	25
4.2.	Tulkki on huomaamaton työväline	37
4.3.	Tulkin rooli on tulkata: pitääkö kaikki mitä sanotaan tulkata?.....	43
4.4.	Tulkki on avustaja	52
4.5.	Vaitiolovelvollisuus.....	58
4.6.	Yhteenvedo analyysiluvusta	59
5.	Johtopäätökset.....	62
	Lähteet	66
	Verkkolähteet.....	68
	Liitteet.....	69
	Liite 1 1 (1).....	69
	Liite 2 1(2).....	70
	Liite 3 1(3).....	72
	Liite 4 1(4).....	73

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Kääntäjä-lehteä lukiessani silmiini pisti artikkeli oikeustulkkaudesta. Tiesin jo Petroskoin valtionyliopiston opintojeni pohjalta, että tulkki noudattaa tiettyä ammattisäännöstöä ja käyttää sitä avuksi työn varrella. Eri tulkikunnille on olemassa omat ammattisäännöstönsä. *Kääntäjä*-lehdessä esiintyvässä artikkelissaan oikeustulkkaudesta Diana Berber ja Eija Grundström (2017: 27) kirjoittavat seuraavasti: ”Oikeustulkkien työtä ohjaavat eri ammattisääntöihin ja eettisiin ohjeisiin sekä oikeustulkkien työtä koskeviin oikeudellisiin asiakirjoihin kirjatut ammattieettiset periaatteet”.

Mietin, että esimerkiksi asioimis-, oikeus- ja viittomakielen tulkeilla on oma ammattisäännöstönsä, mutta neuvottelutulkilla sellaista ei ole. Tästä syntyy mielenkiintoinen kysymys: mitä neuvottelutulkki käyttää työn avuksi? Neuvottelutulkaushan on myös haastavaa ja vaatii tavanomaisesta tulkkaudesta poikkeavaa toimintatapaa.

Pro gradu –työni tavoitteena on perehtyä neuvottelutulkin rooleihin ja valintoihin neuvottelutulkkien näkökulmien ja kokemusten kautta ja myös selvittää, mikä tukee ja ohjaa neuvottelutulkkia: asioimistulkin ammattisäännöstön periaatteet, tulkin omat kokemukset, ammattietiikka vai ehkä jokin muu. Työn tavoitteena on myös antaa lukijalle ymmärrys siitä, mitä neuvottelutulkaushan on ja mitä valintoja neuvottelutulkki tekee neuvottelutilanteissa. Tätä asiaa tutkin haastatteleamalla neljää ammattilaista tulkkia siitä, minkälaisia valintoja neuvottelutulkki tekee eettisestä, kielellisestä ja kulttuurisesta näkökulmasta. Tutkielmassani perehdytään sekä teoreettisesti, että käytännönläheisesti neuvottelutulkkaukseen ja neuvottelutulkin ammattikuvaan liittyviin valintoihin.

Työssäni tutkin ennen kaikkea sitä, miten ja millä perusteella neuvottelutulkki suhtautuu tulkkauksen eri keinoihin kuten esimerkiksi poistoon, lisäykseen ja korvaukseen. Työn varrella kiinnitän huomiota neuvottelutulkin toimenkuvaan.

Neuvottelutulkkaus on kiinnostanut minua ilmiönä jo pidemmän aikaa. Kiinnostuksen neuvottelutulkkaukseen herättivät omakohtaiset kokemukseni aloittelevana tulkkina sekä Helsingin yliopistossa sivuaineena suorittamani käännöstieteen perusopinnot. Olen saanut seurata neuvottelutulkausta eri palaverissa ja kahdenkeskisissä neuvotteluissa, sekä joitakin kertoja olen myös itse tulkannut. Itse olen aikaisemmin työskennellyt Venäjällä suomen kielen tulkkina kahdenkeskisissä neuvotteluissa rakennus-alalla liike-elämän neuvotteluissa, joten minua kiinnostaa kovasti neuvottelutulkkien omakohtaiset käsitykset ja perusteltavat päätökset tietyissä neuvottelutilanteissa ei vain kielellisestä, vaan myös kulttuurisesta ja eettisestä näkökulmasta. On ollut mielenkiintoista peilata kokemaani siihen, mitä olen oppinut tulkin työstä ja tulkkauksesta Helsingin yliopistossa. Olen kiinnostunut myös siitä, miten kielet ja eri kulttuurit muovaavat ja hioavat toisiaan.

Aiemmin neuvottelu- ja liike-elämän tulkkausta on tutkinut esimerkiksi Cecilia Wadensjö (1998), joka omissa tutkimuksissaan on todennut, että tulkeilta odotetaan neutraalisuutta ja puolueettomuutta. Oletan, että neuvottelujen aikana neuvottelutulkki ei voi olla aina täysin neutraali viestin välittäjä ja työväline.

Tutkielman näkökulma on käännöstieteellinen ja kvalitatiivinen. Työssäni käytän mm. Inkeri Vehmas-Lehdon (1999) pragmaattisten adaptaatioiden luokittelua. Chestermanin (1997: 88-92) mukaan, käännöskeinon valinta on ensinnäkin ongelmalähtöinen prosessi. Pidän tätä luokittelua yhtenä tärkeimpänä lähtökohtana myös omassa työssäni, koska sekä kääntäjät että tulkit joutuvat valitsemaan oikeat ja perusteltavat ratkaisut eri käännös- ja tulkkaustilanteissa. Käyn läpi myös tulkkauskompetensseja, tulkin ammattietiikkaan liittyviä asioita, tulkin eettisiä valintoja sekä kielen ja kulttuurin yhteyttä. Tutkimuksen yhteydessä käytän tutkielmassani kuitenkin kaikille SKTL:n asioimistulkeille tarkoitettua yleistä ammattisäännöstöä. Asioimistulkille tarkoitettu ammattisäännöstö kattaa kaksitoista sääntöä (liite 1). Voidaan sanoa, että SKTL:n tulkkien ammattisäännöstö on yleispätevä ja tarkoitettu periaatteessa kaikille tulkeille.

Tarkempaa tieteellistä tutkimusta valitusta aiheesta löytyy melko vähän. Olen lukenut mm. Maria Leinosen opinnäytetyön, joka käsittelee tulkin ammattitaitoa ja fokusoi erityisesti siihen, miten tulkin pätevyys ja kokemus vaikuttavat tulkkauksen laatuun (Leinonen 2013).

Tutkielman aihe on hyvin ajankohtainen, ristiriitainen ja mielenkiintoinen. Tutkimuksesta saadaan toivoakseni hyötyä muun muassa aloittaville neuvottelutulkeille. Aihe on erittäin mielenkiintoinen myös jatkotutkimusten kannalta, sillä neuvottelutulkkaus on vaativa, haastava ja verrattuna muihin tulkkauslajeihin vähän tutkittu tulkkauslaji, jota nykyään tarvitaan yritysmaailmassa yhä enemmän.

Haluan vielä lopuksi kiittää lämpimästi tutkimukseni kaikkia haastateltavia rakentavasta osallistumisesta kirjoitusprosessiin ja siitä, että he ovat tuoneet oman palautteensa ja tietonsa muiden ulottuville. Erityiset kiitokset osoitan myös niille, jotka ovat auttaneet minua työssäni. Heidän panoksensa tähän tutkimukseen on ensiarvoisen tärkeä.

1.2. Tutkimuskysymys

Tutkielmassa kiinnitän erityistä huomiota haastateltavien tulkkien käyttämiin kielellisiin, kulttuurisiin ja eettisiin valintoihin kahdenkeskisissä neuvotteluissa. Olen erityisesti kiinnostunut siitä, mitä neuvottelutulkkauksessa poistetaan, lisätään tai joudutaan jostain syystä korvaamaan. Aion selvittää, mitkä tulkkauksen laatuun vaikuttavat tekijät (kuten esimerkiksi tulkin esiintymisjännitys, tulkattavan tauot, puheen nopeus tai selkeys jne.), joista kertovat haastateltavat tulkit, ja tulkin kompetenssit vaikuttavat luotettavaan tulkkaukseen kansainvälisten partnerineuvottelujen yhteydessä.

Tutkielman tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kysymykset:

- Miten haastateltavat suhtautuvat joihinkin neuvottelutulkin rooleihin liittyviin kirjoittamattomiin eettisiin periaatteisiin?
- Missä tapauksissa neuvottelutulkki joutuu käyttämään poistoja, korvauksia ja lisäyksiä?

Lähestyn aihetta neljän neuvottelutulkin haastattelujen avulla. Aineiston ja haastateltavien valinnan esittelen tarkemmin seuraavissa luvuissa.

1.3. Työn rakenne

Tutkielma on jaettu kahteen pääosaan – teoreettiseen ja empiiriseen. Johdannosta löytyy tutkielman tavoitteet, tutkimuskysymykset ja aiheenvalintaan liittyviä motiiveja. Teoreettisessa osassa johdannon jälkeen luvussa 2 esitellään tutkielman aineisto, menetelmä ja haastateltavat tulkit. Luvussa 3 pohdiskelen neuvottelutulkkauksen käsitettä, kerron kansainvälisistä neuvoteluista ja kulttuurisista eroista sekä tulkin käyttämistä keinoista: poistosta, lisäyksestä ja korvauksesta.

Tutkielmani empiirisessä osuudessa tutkin esimerkkien avulla haastateltavien käsityksiä ja valintoja eettisestä, kulttuurisesta ja kielellisestä näkökulmasta. Analyysiluvussa 4 esittelen yksityiskohtaisesti jokaista konkreettista esimerkkiä ja neuvottelutulkin ajatuksia hänen tietyissä tulkkaustilanteissa tekemistään ratkaistuista. En kuitenkaan ole pyrkinyt etsimään virheitä neuvottelutulkin työssä eikä kritisoimaan tulkkien tekemiä henkilökohtaisia valintoja. Tarkoituksena on analysoida tulkkien tekemiä valintoja ja verrata niitä toisiinsa, jotta saamme laajan käsityksen siitä, millaista neuvottelutulkin työ on käytännössä.

Luvussa 5 esittelen tärkeimmät tutkimustulokset aiheeni puitteissa sekä esitän mahdollisia ehdotuksia jatkotutkimukselle.

2. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkielmani menetelmän ja aineiston. Lisäksi kerron tarkemmin haastateltavien tulkien taustasta ja heidän työstään neuvottelutulkina.

2.1. Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Tutkimuksen empiirisessä osiossa suoritettiin haastatteluja, joihin osallistui yhteensä neljä haastateltavaa. Olen kiinnostunut kansainvälisissä liike-elämän neuvotteluissa työskentelevien tulkkien omakohtaisista kokemuksista ja käsityksistä neuvottelutulkkauksesta, mm. poistojen, korvausten ja lisäysten käytöstä neuvottelutilanteissa sekä tulkkien valinnoista ammattietiikan kannalta. Sitä varten nimenomaan haastattelu sopii parhaiten tutkimusmenetelmäksi.

Haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi ensinnäkin, koska yleensä ei voi etukäteen tietää, millaisia vastauksia tullaan saamaan tulevassa keskustelussa. Haastateltavan vastaukset perustuvat nimenomaan informantin omaan henkilökohtaiseen kokemukseen (Hirsjärvi – Hurme 2000: 34–36). Tutkielmassani haastatteluna käytettiin sellaista haastattelua, missä kysymykset olivat samat kaikille tulkeille eikä käytetty valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava sai vastata vapaasti kysymyksiin omin sanoin. Haastattelun etuna verrattuna esimerkiksi kyselyyn voidaan pitää myös se, että tutkija voi olla varma, keneltä haluttu tieto saadaan (Hirsjärvi – Hurme 2000: 34–36). Oletan, että haastattelumuodossa tulkit voivat kertoa suhteellisen vapaamuotoisesti neuvottelutulkkaukseen liittyvistä kokemuksistaan. Haastateltavien tärkeänä valintakriteerina oli ensinnäkin se, että tulkin työn pääpainona oli asioimistulkkaus ja/tai neuvottelutulkkaus.

Haastattelu tutkimusmetodina tarjoaa hyvän mahdollisuuden perehtyä tulkkien omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin ja uraan, ja tämän lisäksi se antaa käytännönläheisen yleiskatsauksen neuvottelutulkin työhön. Pidän tärkeänä myös sitä, että pidetyissä haastatteluissa kohdennettiin tiettyihin aihepiireihin, ja ominaista

sille on se, että informanteilla on erilaisia kokemuksia ja käsityksiä samankaltaisista neuvottelutulkkaukseen liittyvistä neuvottelu- ja tulkkauksilanteista.

2.2. Aineisto

Tutkimuksen tiedonkeruussa ja analysoinnissa käytettiin kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä. Haastateltavien määrää voidaan pitää riittävänä, johtuen siitä, että kyse on laadullisesta tutkimuksesta. Laadullisen tutkimuksen etuna on ensisijaisesti se, että haastatteleamalla on mahdollisuus palata edeltävään aiheeseen, täsmentää tai muistaa jotain tärkeätä ja esittää tarvittaessa haastateltavalle tarkentavia kysymyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa merkityksellistä on se, että haastateltavat tietävät tutkimuksen aiheesta paljon ja heillä on omakohtaista työkokemusta tietystä asiasta. Tiedonantajiksi valitaan sellaiset sopivat henkilöt, joilta oletetaan saatavan parhaiten informaatiota tietystä asiasta. Haastattelussa voi tarvittaessa toistaa kysymyksiä, selventää jotain ja oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85 – 86.)

Aloitin tämän työn aineistonkeruun marraskuussa 2018 tapaamalla neuvottelutulkkeja henkilökohtaisesti sekä Skype:n kautta. Haastateltavien kuvaukset löytyvät seuraavasta alaluvusta. Tutkielman lopusta löytyvät kaikki tarvittavat liitteet.

Aineistoni koostuu neljästä laajasta haastattelusta, jotka olen nauhoittanut ja kirjoittanut puhtaaksi. Analyysiluvussa käytän haastateltavien tulkkien haastatteluista poimittuja sitaatteja ja katkelmia ja vertaan heidän käsityksiään. Tarkoituksena on saada kattavat, mahdollisimman monipuoliset, merkitykselliset käsitykset ja esimerkit aiheeni puitteissa.

Haastatteluaineisto on jaettu teemoittain haastattelukysymysten perusteella. Haastattelukysymyksiin liittyy paljon avoimia ja temattisia kysymyksiä neuvottelutulkin valinnoista. Haastattelukysymykset löytyvät työn lopusta (liite 2). Tässä tutkimuksessa ei pohdita taukojen sekä äänenpainojen mahdollisia merkityksiä, vaan kiinnitetään huomiota haastateltavien kokemuksiin ja ajatuksiin.

Haastatteluista tiettyjen esimerkkien poimiminen osoittautui kuitenkin joissain tapauksissa yllättävän hankalaksi, koska joskus esittämäni kysymys jäi vastaamatta, esimerkiksi kun haastateltava tulkki ei muistanut heti tiettyä esimerkkiä, eikä pystynyt tai ei jostain syystä halunnut kertoa omia kokemuksiaan.

Analysoin puhtaaksi kirjoitetut haastatteluaineistot. Kaikki haastattelut tehtiin suomen kielellä. Niissä esiintyy muutama esimerkki venäjän kielellä, jotka haastateltava tulkki on kääntänyt suomeksi itse haastattelun aikana. Aineistoa on kaikkiaan noin 4 tuntia. Analyysin päätavoitteena on löytää aineistosta eroja ja yhtäläisyyksiä, jotka selittävät parhaiten haastateltavien tulkkien valintoja neuvottelutilanteissa.

2.3. Haastateltavien kuvaus

Tutkielman aineisto on kerätty haastattelemalla neljää tulkkia, joilla äidinkielenä on suomi tai venäjä. Haastateltavilla tulkeilla jokaisella on laaja työkokemus tulkkauksesta, mm. asioimistulkkauksesta ja neuvottelutulkkauksesta (vähintään 5 vuotta) ja työkielinä on suomi ja venäjä.

Haastateltavat eli informantit kuuluvat eri ikäryhmään (45, 30, 55 ja 43 vuotta). Haastateltavien tulkkien taustat ovat hyvin vaihtelevia. Haastateltavat työskentelevät freelance-muodossa sekä Venäjällä, että Suomessa ja ovat erikoistuneet pääosin asioimis- ja neuvottelutulkkaukseen.

Haastateltavien tulkkien taustat, kulttuurit ja koulutukset ovat erilaisia. Kaikilla haastateltavilla tulkeilla on ollut työkokemus neuvottelutulkkauksesta ja työkielinä suomi-venäjä. Haastattelujen alussa esitin haastatteliijoille kysymyksiä heidän taustasta, joista ilmeni muun muassa, haastateltavien koulutustausta, ikä ja työkielet. Nämä taustatiedot antavat lukijalle tärkeitä yleisiä taustatietoja haastateltavien tulkkien osaamisesta, erikoistumisaloista ja auttavat myöhemmin erottamaan haastateltavat toisistaan litteroinnin aikana. Taulukosta 1 näkyy haastateltavien neuvottelutulkkien perustiedot, joita pidän tärkeänä analysoidessa heidän

vastauksiaan tutkimusaiheen yhteydessä. Haastattelemilleni tulkeille olen antanut seuraavat merkkikoodit: T1 (Tulkki 1), T2 (Tulkki 2), T3 (Tulkki 3) ja T4 (Tulkki 4).

Taulukko 1, Tulkkien taustatiedot

Haastateltavan nimen lyhenne	Haastateltavan ikä haastattelun aikana	Haastateltavan työkokemus	Haastateltavan äidinkieli
T1	45 vuotta	yli 20 vuotta	venäjä
T2	30 vuotta	yli 5 vuotta	suomi
T3	55 vuotta	yli 25 vuotta	venäjä
T4	43 vuotta	yli 20 vuotta	venäjä

T1 on syntynyt Venäjällä, toiminut sekä Venäjällä että Suomessa. Muutama vuosi sitten hän on muuttanut Suomeen. T1:lla on laaja työkokemus sekä kääntämisestä, että tulkkauksesta. Asemaltaan T1 on toiminut yliopiston suomen kielen opettajana, kaunokirjallisuuden kääntäjänä, asioimis- ja neuvottelutulkkina. Hänen viimeisimpiin saavutuksiinsa kuuluu asioimistulkin tutkinnon suorittaminen TAKK:ista Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksesta.

T2 on kotoisin Suomesta, opiskellut Helsingin yliopistossa, toiminut sekä freelance-kääntäjänä, että tulkkina pääosin asioimistehtävissä. Hänellä on noin viisi vuotta työkokemusta myös neuvottelutulkkauksesta.

T3 on syntynyt Venäjällä. T3 on asunut Suomessa, Helsingissä muutaman vuoden ja tällä hetkellä asuu kotikaupungissaan. Hän on toiminut suomen kielen opettajana yliopistossa ja teatterissa, tulkkien kouluttajana, kääntäjänä ja neuvottelutulkkina kahdenkeskisissä neuvotteluissa eri aloilla.

T4 on syntynyt Venäjällä, hän on toiminut sekä Venäjällä että Suomessa. Hän on muuttanut Suomeen ja työskennellyt suomen kielen kääntäjänä, tulkkina, tutkijana ja toimittajana.

T1:n ja T2:n yksilöhaastattelut toteutettiin marras- ja joulukuussa 2018 Helsingin yliopiston kirjaston kahvilan tiloissa, jossa haastattelut olivat vapautuneita ja luontevia. T3:n haastattelu pidettiin Skype:n kautta helmikuussa 2019, koska haastateltava tulkki oli silloin ulkomailla. Alustavien suunnitelmieni mukaan,

tutkimukseni piti koostua kolmesta haastattelusta. Vasta kirjoitettuani ensimmäistä analyysilukua, huomasin, että kaipasin lisäesimerkkejä neuvottelutulkin rooleihin liittyen. Ajan myötä tutustuin neuvottelutulkkiin, jota halusin myös haastatella työtäni varten, koska T4:ltä löytyy laaja työkokemus neuvottelutulkkauksesta. Lopuksi päädyin siihen, että haastattelen yhteensä neljää tulkkiä, jotta saisin enemmän henkilökohtaisia esimerkkejä ja mielenkiintoisia käsityksiä neuvottelutulkin työstä ja valinnoista. T4:n haastattelu pidettiin joulukuussa 2019 T4:n toimiston tiloissa.

Olen kertonut jokaiselle haastateltaville tulkille henkilökohtaisesti, että tarvitsen heidän käsityksiään vain opinnäytetyötäni varten ja siksi haastattelen nimenomaan heitä. Kerroin heille myös siitä, että minua kiinnostavat nimenomaan heidän henkilökohtaiset käsityksensä sekä se, miten he perustelevat neuvottelutulkkaukseen liittyviä valintojaan.

Ennen haastattelua välitin haastateltaville tulkeille haastattelukysymykset, jotta he pääsisivät tutustumaan niihin etukäteen. Haastateltavista kolme tulkkiä (T2, T3 ja T4) luki antamani haastattelukysymykset etukäteen ennen haastattelua tai ainakin perehtyivät niihin, mutta yksi haastateltava (T1) ei halunnut perehtyä etukäteen haastattelukysymyksiin. Kuten olen jo maininnut aikaisemmin, minulle olivat tärkeitä ensisijaisesti haastateltavien henkilökohtaiset näkökulmat, haastattelujen kulku ja eteneminen.

Haastattelumuodoksi olen valinnut yksilöhaastattelun ja kaikki haastateltavat saivat erikseen tietoa siitä, mikä on haastattelun tarkoitus, alustava pro gradu –työn aihe, sisältö ja suunniteltu haastattelu-aika. Haastattelukysymykset pohjautuivat tulkkien yleiseen ammattisäännöstöön ja -etiikkaan. Nauhoitin kaikki haastattelut, jotta ei mitään tärkeää eikä olennaista tietoa jää jostain syystä pois. Haastateltaville ilmoitin etukäteen ennen haastattelujen alkua, että nauhoitan varmuuden vuoksi haastattelut ja tuhoan sitten kaikki äänitallenteet, kun opinnäytetyöni on valmis. Käytän pro gradu –työn tutkimusaineistona haastatteleamalla koottuja neuvottelutulkkien vastauksia. Ilmoitin myös jokaiselle haastateltavalle, että aion käsitellä haastattelumateriaalia täysin anonymisti ja kaikki vastaukset jäävät vain minun omaan käyttööni (liite 3).

Aloitin aineiston analysoinnin kuuntelemalla haastattelujen nauhoituksia ja valitsemalla aiheeseen sopivia mielenkiintoisimpia esimerkkejä. Merkitsin

haastatteluihin alustavasti pääkohdat, yritin jakaa esiin nousseet aiheet teemoittain: eettiset, kielelliset ja kulttuuriset näkökulmat. Kun olin kuunnellut kaikkien neljän tulkkien nauhoituksia erikseen muutaman kerran ja päättänyt, että jotkut kysymyksien vastaukset eivät toimineet joidenkin kohdalla, en litteroinut siinä tapauksessa kaikkia antamia vastauksia. Tein merkittäviä ja kiinnostavia havaintoja jo haastatteluvaiheessa siten, että pidin itselleni opinnäytetyöhön liittyvää päiväkirjaa havainnoista. Siihen merkitsin esimerkiksi haastateltavien tulkkien käsityksiä neuvottelutulkkauksesta, havaintoja työstä ja yleisesti suhtautumista esimerkiksi kirosojen tulkkamiseen ja tulkin rooleihin liikeelämän neuvotteluissa. Kiinnitin erityistä huomiota heidän vastauksiinsa neuvottelutulkin ammattietiikan kannalta. Analyysin aikana yritin jäsentää saatua aineistoa niin, ettei mitään olennaista tietoa jäisi pois.

3. TULKKAUKSESTA NEUVOTTELUTULKKAUKSEEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan. Pohjustan tutkimuksen kannalta keskeisiä termejä kuten esimerkiksi *tulkkaus*, *neuvottelutulkkaus* ja *kulttuuri*, ja määrittelen, mitä kyseisillä termeillä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan. Kerron kansainvälisistä neuvotteluista ja kulttuurisista eroista sekä tulkin käyttämistä keinoista: poistosta, lisäyksestä ja korvauksesta.

3.1. Kääntäminen ja tulkkaus käytännössä

Tulkkaus on syntynyt jopa ennen kirjoitusta ja sillä on pitkä historia (Pöchhacker 2004: 8–9). On mielenkiintoista, että kääntämistä ja tulkkausta on pitkään aikaan koettu ns. lähekkäisiksi osa-alueiksi. Tähän asiaan on vaikuttanut muun muassa se, että samat tutkijat käsittelevät usein kumpapaikin alaa: kääntämistä tai tulkkausta. Ihmiset ovat muinaisista ajoista harrastaneet kääntämistä ja tulkkausta. Tulkkauksessa on kyse jonkun yhdellä kielellä laatimasta viestistä, jonka tulkki välittää toisella kielellä.

On tärkeää panna merkille, että kääntäminen ja tulkkaus muodostavat kuitenkin kaksi erilaista työprosessia. Ammatissa työskentelevät tulkit tunnistavat, että tulkkaustyö poikkeaa käännöstyöstä, koska ennen kaikkea se johtuu siirtymisestä kirjallisesta viestinnästä suulliseen kasvokkain tapahtuvaan (Hietaranta 1991: 464–466). Kääntämiselle on ominaista, että kääntäjä voi tarvittaessa palata käännettävään tekstiin ja korjata käännoästä. Päinvastoin, tulkkauksellehan on ominaista, ettei sitä toimintaa voida korjata, koska kyse on verbaalisesta eli suullisesta prosessista eikä siihen voida palata (Reiss & Vermeer 1986: 11). Tulkkaukseen ja kääntämiseen eroon alettiin kiinnittää huomiota ja lähdettiin tutkimaan, millaisia tarpeita tulkkia tarvitsevilla asiakkailta on ja myös, miten niihin voidaan vastata tulkkauksen keinoin (Gile 1992: 33–35).

Suomalaisen tulkkauksen alkuvaiheista ei löydy varsinaista tieteellistä tutkimusta, mutta on olemassa joitakin tietoja 1940-luvun puolivälistä eteenpäin.

Sodan jälkeen Suomessa oltiin kiinnostuneita kansainvälisistä yhteyksistä ja myös yhteistyöstä muiden maiden kanssa. Silloin ei ollut varsinaista tulkikoulutusta eivätkä kansainväliseen yhteistyöhön osallistuvat osanneet välttämättä vieraita kieliä, joten tarvittiin ammatillisia kielitaitoisia asiantuntijoita. Voidaan sanoa, että silloin tulkin työtä opittiin useimmiten käytännön kautta (Sunnari 2015: 191).

On mielenkiintoista, että 1960-luvulla tunnettu konferenssitulkki Otto Kade kuvasi tulkkauksen uuden määritelmän, jonka mukaan tärkeintä oli lähdetekstin sanonnan ainutlaatuinen muoto, tulkkauksen ajan puute ja korjausten lisäämisen mahdottomuus (Pöchhacker 2004: 10–11). Esimerkiksi, Brislin määritelmässä taas tulkkauksessa keskeisintä on se, että tulkin kannattaa välittää ensisijaisesti viestin ajatus (Välimäki 2006: 139–140).

Interpreting is the transfer of thoughts and ideas from one language to another...

(Brislin 1976: 1).

Tulkausta voidaan tarkastella tulkkausmenetelmän mukaan. Näin tulkkauksta tapahtuu joko simultaanisesti tai konsekutiivisesti. Simultaanitulkkauksessa tärkeintä on se, että viesti välitetään samaan aikaan puheen kanssa tai muutaman sekunnin viiveellä (Saresvuo & Ojanen 1988: 26) ja säästetään aikaa tulkkauksen aikana. Konsekutiivitulkkauksessa eli puheen jälkeen tulkilla on mahdollisuus tehdä muistiinpanoja kun osapuoli puhuu. Konsekutiivitulkkauksessa viesti välitetään vasta kun puhuja on puhunut.

Tulkaustilanteen perusteella tulkkaus jaetaan yleensä konferenssitulkkaukseen, oikeustulkkaukseen, diplomaattitulkkaukseen, asioimistulkkaukseen ja neuvottelutulkkaukseen. Tulkausta tapahtuu monissa eri muodoissa ja tulkaustilanteissa, eikä yhtä tiettyä tulkin ammattikuvaa voida muodostaa. Tulkilta edellytetään äidin- ja vieraan kielten sujuvaa hallintaa, hyvää muistia, kulttuurituntemusta ja vankkaa yleissivistystä.

3.2. Neuvottelutulkkaus pähkinänkuoressa

Kuten edellä jo todettiin, tulkkausta tapahtuu eri tulkkaustilanteissa. Neuvottelutulkkaus on tulkkausta kahteen suuntaan, esimerkiksi kahdenkeskisissä neuvotteluissa, jossa on kaksi tai useampi osapuoli. Neuvottelutulkkihan on aina mukana tulkkaustilanteessa ja on aina fyysisesti läsnä, esimerkiksi kosketus- tai tarvittaessa kuiskausetäisyydellä. Neuvottelutulkkaustilanne on luonteeltaan yksityinen ja siihen pätee yksilön tietosuojalaki. Neuvottelutulkin on oltava luotettava. Neuvottelutulkki tulkaa yleensä yksin. (Tenhonen-Lightfoot: 2018).

Nimitys neuvottelutulkkaus eli englanniksi *business interpreting* viittaa eri tulkkaustilanteisiin. Se muistuttaa joskus konferenssitulkkausta, mutta on kuitenkin erotettavissa siitä. Konferenssitulkkauksen erityispiirteenä on se, että tulkkaustilanteessa tulkki työskentelee ns. korkean tason virallisella tapaamisella eikä ole fyysisesti läsnä, vaan istuu kopissa kuulokkeet päässään (Tenhonen-Lightfoot: 2018).

Liike-elämässä on jatkuvasti tarvetta neuvottelutulkkaukselle, esimerkiksi kun tavataan osapuolia kahdesta eri maasta. Yleisesti sanoen, neuvottelutulkkausta käytetään yleensä erilaisissa liike-elämän tilanteissa, palavereissa ja kokouksissa. Suomen- ja venäjäntaitoisia neuvottelutulkkeja tarvitaan paljon, sillä Suomi ja Venäjä tekevät yhteistyötä ja Suomen ja Venäjän raja-alueille on toteutettu lukuisia hankkeita (Ulkoministeriö 2019). Yrity maailmassa taas Suomen ja Venäjän välisellä kaupalla on suurta potentiaalia kasvaa (Venäjän Suurlähetystö Suomessa 2015).

Neuvottelutulkkausta tarvitaan sellaisessa kaksikielisessä viestinnässä, joissa osapuolet eivät ymmärrä eikä osaa toistensa kieltä. Neuvottelutilanteissa on yleisin tulkkauskohteeksi spontaani puhetoimitus, jolloin tulkin nopea reaktio ja keskittymiskyky ovat todella tärkeitä. (Tenhonen-Lightfoot: 2018).

3.3. Kansainväliset neuvottelut

Kansainvälisen kaupan viimeaikainen jatkuva kehittäminen on johtanut tietyn kilpailun kiristymiseen, jolloin yritykset tarvitsevat yhä enemmän luotettavan tulkin, jolta edellytään paitsi tulkkaukseen myös liike-elämän ymmärrystä ja –taitoa. Kun maailmassa kansainväliset yhteydet ja suhteet vilkastuivat, kysynnän kasvaessa neuvottelutulkkaukseen alettiin tarvita yhä enemmän muun muassa liike-elämän tilanteissa. (Saresvuo & Ojanen 1988, 70–73). Yleisesti puhuttaen kansainvälisistä neuvotteluista neuvottelutilanteen syntymiseen tarvitaan ennen kaikkea osapuolten yhteinen halu tai kiinnostus neuvoteltavasta asiasta, tuotteesta tai palvelusta ja tavoite päästä jonkinlaiseen sopivaan ratkaisuun. Kaikilla osapuolilla on omat intressinsä neuvoteltavaan asiaan tai palveluun. Neuvottelutarpeen taustalla voi olla monta syytä. Yhteiseen ratkaisuun ts. sovintoon pääseminen ja neuvottelu itsestään eri kulttuurien välillä kuuluvat monimutkaiseen prosessiin, joka vaatii sisua ja kärsivällisyyttä molemmilta osapuolilta ja myös tulkilta. Neuvotteluissa pyritään asioimaan ensisijaisesti sopimalla, jolloin tulkilla on omat roolinsa ja tehtävänsä (Miettinen & Torkki 2009: 24-26).

Kansainvälisissä neuvotteluissa vaaditaan luotettava ammattilainen neuvottelutulkki, joka toimii keskustelun mahdollistajana kahden eri kulttuurin välillä. Tuolloin tulkit löydettiin usein epävirallisten kanavien kautta, esim. tuttavien kautta. Vuosia sitten tarvittiin aktiiviset, luotettavat ja kielitaitoiset moniosaajat ja vuonna 1955 perustettiin Suomen kääntäjien ja tulkkien yhdistyksen, johon otettiin tarvittaessa yhteyttä tulkkauksasioissa (Sunnari 2015: 192). Tämän jälkeen järjestettiin tulkkauseminaarit. Suomen kääntäjien yhdistykseen perustettiin erikseen tulkkijaosto, jonka jälkeen yhdistys sai uuden nimensä – Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL).

Esimerkiksi, saksalainen lehtimies ja diplomaatti Egon Ranshofen-Wertheimer on arvioinut tulkin työtä seuraavasti:

Nykyjään tulkki on ainutlaatuinen ilmiö. Hänen työtään ei voi verrata minkään muun ammatin tehtäviin, ja se vaatii sellaista eri taitojen yhdistelmää, joka yhdellä ihmisellä on vain harvoin. Hänen työnsä

perustana on niiden kahden kielen täysmittainen hallinta, joista ja joihin hän tulkkaa. Vaikka tämä pätee myös ammattikäntäjään, käänntäjän tehtävä on helpompi (Ranshofen-Wertheimer 1945, 139–140. Suom. M.S).

Neuvottelutulkilta vaaditaan melko samoja ominaisuuksia kuten käänntäjältä, mutta tämän lisäksi tulkilla on oltava hyvä ääni, selkeä ääntämys, hyvä kuulo, nopea reaktio ja hyvä keskittymiskyky (Ingo 1990: 31–33). Saresvuo ja Ojanen (1988, 88–89) kutsuvat tulkkauksen ulkoisiksi häiriötekijöiksi valaistuksen, melun ja ergonomian. Tulkilla voi olla omat sisäiset häiriötekijänsä kuten tulkin asenteet ja ajatukset, tarkkaavaisuuden suuntaaminen ja vastaanottokyvyn rajallisuus. Esimerkiksi keskittyminen outoon vierasperäiseen erisnimeen tai tuntemattomaan termiin voi häiritä tulkkauksen rytmiä ja laatua.

Huomionarvoista on myös se, että keskustelutilanteessa toimivalta neuvottelutulkilta vaaditaan molempien kielten sujuvaa aktiivista hallintaa. Kansainvälisissä neuvotteluissa tulkki kuuntelee ja välittää omalla vuorollaan kuullun sanoman toisella kielellä, minkä jälkeen vuoro siirtyy neuvottelujen osapuolelle. Kahden kielen välinen konsekutiivitulkkausmenetelmä oli otettu käyttöön muun muassa kokouksissa ja kansainvälisissä neuvotteluissa. Vaihtoehdoksi otettiin käyttöön myös aikaa ja varoja säästävä simultaanitulkkaus, jolloin tulkki käytti tietyt laitteet: mikrofonin, kuulokkeet ja kytkimen, jolla salissa istuva kuulija voi valita tarvittavan kielenkanavan (Sunnari 2015: 181–186).

Neuvotteluissa sopiva tulkkausmenetelmä – joko konsekutiivi- tai simultaanitulkkausta – käytetään riippuen siitä, kumpi niistä tukee viestintää parhaiten ja voi tuottaa yritysasiakkaalle enemmän viestinnällistä lisäarvoa (Tenhonen-Lightfoot: 2018).

3.4. Kulttuuriset erot

Jokaisella meistä on oma tapamme elää ja elämme jonkin kulttuurin piirissä. Kulttuuri on luonnollinen tapa ajatella ja tuntea. Kulttuurin olennainen osa koostuu

kuitenkin näkökulmista, ajatuksista ja erityisesti niihin liittyvistä arvoista. Kulttuuri on se laaja kokonaisuus, joka koostuu niistä tiedoista, uskomuksista, tavoista, etiikasta, moraalikäsitteistä, laeista, joita ihminen yhteisönsä jäsenenä on omaksunut. Kulttuurin käsitettä voidaan käyttää monessa merkityksessä. Laajemmassa merkityksessä kulttuuri käsittää myös jonkin yhteisön normit, tavat, arvot, uskomukset ja niin edelleen. (Jänis 2006: 147–151)

Kulttuuri molemmissa merkityksissä on tärkeä myös tulkkauksessa, johtuen siitä, että kieli heijastaa kulttuuria, ja samalla kielen avulla luodaan kulttuuria. Kulttuurin perinteinen viestinnän ja ajattelun väline on kieli. Kieli on vahvasti sidoksissa kulttuuriin (Reiss & Vermeer 1986: 17). Kulttuuri voi vaikuttaa ihmisten puheeseen ja käyttäytymiseen ja vuorovikutuksessa puhe vaikuttaa kulttuuriin. Tulkkaus kytketty pääasiallisesti kieleen ja kulttuuriin. Kahden kulttuurin välillä liikkuu tulkki, joka mahdollistaa viestintätilannetta. Tulkin kielitaitoon kuuluu kiinteästi eri kulttuurien tuntemus. (Sunnari 2006: 28)

Haastatteluissa esitin kysymyksen kulttuurieroista. Yksi haastateltavista tulkeista selittää suomalaisten ja venäläisten välisiä kulttuurieroja seuraavasti:

T3, esimerkki kulttuurieroista: ”Kulttuurieroja kansainvälisissä neuvotteluissa. Nehan kaikki neuvottelut ovat kansainvälisiä (.)¹ koska kulttuurierot ovat suuret. Mä just kertonut (.) että venäläiset eivät osaa joskus esittää oikein tai eivät osaa puhua, ja liian vakavasti suhtautuvat johonkin esimerkiksi että heitä alkaa jännittää kauheasti. Suomalaisilla on (.) sellainen paljon helpompi käyttäytyminen tai ne niin kuin aika kevyesti (.) no (.) olen monesti huomannut, että vaikka korkealla tasolla olen että kuitenkin suomalaiset käyttäytyvät (.) vapaammin (.) paljon vapaammin. Venäläiset ovat heti hup (.) heti selkä suora (.) katse semmoinen kylmä ja pumpumpumpum tulee semmoinen niin kuin (.) mikä se on (.) koneesta niin kuin, että täytyy sanoa nyt nopeasti kaiken ja poistua heti tästä salista (.) että häntä jännittää kauheasti. Näitä on kulttuurieroja. Aika harvoin tapaan sellaisen venäläisen (.) korkean ihmisen (.) joka osaa rennosti ja vapaasti puhua ja tavallisesti se on semmoinen henkilö, joka on jo toiminut

---

¹ Esimerkeissä pilkkujen sijaan olen käyttänyt taukomerkkejä, esimerkiksi taukomerkki (.)

kansainvälisellä areenalla (.) joka on jo käynyt monet tommoiset neuvottelut ja joka on ollut monissa kansainvälisissä organisaatioissa. Silloin hän on jo niin kuin sopeutunut (.) hän on niin kuin itse (.) oma itsensä siinä tilanteessa (.) mutta tavalliset venäläiset (.) jotka ovat aika harvoin käyneet ulkomailla (.) niin heillä on vielä tommoinen neuvostoliittolainen käyttäytyminen (.) että pitää (.) seurata normeja ja noudattaa kaikkia näitä sääntöjä ja (.) että sellaisia kulttuurieroja”.

Esimerkistä näkyy, että kulttuuriset erot liittyvät monesti sekä henkilökohtaisesti yksilöön, hänen kasvatukseen ja koulutukseen, mutta myös yhteisöön. Haastateltavan mukaan, venäläiset eivät ole tottuneet esiintyä vapaasti lavalla, varsinkin, jos kyse on neuvotteluista jossain korkealla tasolla. Haastateltava kutsuu yllä olevan käytöksen ns. neuvostoliittolaiseksi, kun tulkki on luonteeltaan ujo tai häntä jännittää itse lavalla oleminen.

Yhteenvetona todettakoon, että kulttuuriset erot tulevat neuvottelutulkkauksilanteessa esiin, joten tulkin on otettava huomioon eri maiden kulttuurit ja tavat. Liike-neuvottelut tapahtuvat yleensä kansainvälisellä tasolla. Silloin tulkeilta vaaditaan erinomaista kulttuurituntemusta. Neuvottelujen jälkeen tulkki tarvittaessa kääntää ja tulkkaa neuvotteluihin liittyviä sopimuksia ja muita mahdollisia asiakirjoja. On tärkeää panna merkille, että kahdenkeskisissä liike-elämän neuvotteluihin osalistuessa kannattaa tutustua osapuolten kulttuuriseen taustaan ja kulttuurieroihin, luoda luotettavaa suhdetta toiseen osapuoleen ja varautua neuvottelemaan. T4 on sitä mieltä, että jos otetaan globaalinen mittakaava, niin suomalaisten ja venäläisten välisiä suhteita mutkistavat kulttuurierot ovat hyvin pieniä. Katsotaan seuraava esimerkki, joka kuvaa suomalaisten ja venäläisten kulttuurieroja, jotka tulkin on otettava huomioon neuvottelutilanteessa.

T4, esimerkki suomen ja venäjän kulttuurieroista: ”Tottakai mä voin selventää jotain (.) jos mä tiedän ihan niin kuin kulttuuriasioita (.) ruokaperinteistä ja muista ja minusta se on aina vaan hyvää lisätä jos tulkki kertoo (.) tietysti riippuen tilanteesta”.

T4 kertoo, että tulkaukseen hyvään tapaan liittyy ehdottomasti lisäyksiä eli lisäselvennyksiä, josta osapuolille on aina hyötyä neuvottelutulkkauksessa. Hän

perustelee sen niin, että tulkki työskentelee monenlaisten ihmisten kanssa, joiden kulttuuritaustat, kielet ja uskonnot ovat erilaisia.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että mikäli sellaisia kulttuurieroja ei osata eikä tulisi mahdollisia värinkäsityksiä, apua tulee hankkia ulkopuolelta. Tämä on ehdottomasti tulkin työtä, jonka hän kykenee kompetenssillaan toteuttamaan.

3.5. Poistot, lisäykset ja korvaukset

”Just translate and translate everything” is probably the most useful shorthand explanation of the interpreter’s task to primary interlocutors and to newcomers to the profession, but how useful is it for the defining and the development of interpreters’ professionalism? (Wadensjö 1998: 285)

Tulkkaustilanteessa tulkki joutuu jatkuvasti päättämään, mikä on sopiva ratkaisu tai menetelmä, josta hän pitää kiinni tietyssä neuvottelutilanteessa. Tunnetut kielentutkijat Vehmas-Lehto ja Chesterman (Chesterman 1997; Vehmas-Lehto 1999) ovat määritelleet käänösstrategioita, jotka tulkit käyttävät omassa työssään. Vehmas-Lehto jakaa paikallistategiat eli paikalliset adaptaatiot lisäykseen, poistoihin, korvauksiin ja järjestyksen muutoksiin. Chesterman puolestaan erittelee kymmenen pragmaattisten käänösstrategioiden luokkaa, joista yksi luokka informaatiomuutoksesta käsittää poiston ja lisäyksen. Chesterman toteaa, että pragmaattiset strategiat liittyvät lähdetekstin muutoksiin (Chesterman 1997: 107-112).

Tulevassa analyysiluvussa keskityn muun muassa sellaisiin paikallisiin adaptaatioihin, jotka haastateltavat tulkit käyttävät töissä neuvottelutilanteessa eli poistoon, lisäykseen ja korvaukseen.

Kiinnitän erityistä huomiota nimenomaan näihin tulkkausstrategioihin, koska haastateltavat tulkit käyttävät niitä saavuttaakseen mahdollisimman hyvin ne tavoitteet, joita tulkkaustilanne edellyttää. Nämä tavoitteet tarkoittavat tulkkaustilanteeseen liittyviä normeja, joita tulkki noudattaa työssään. (Chesterman

1997, 88-89). Seuraavassa on poiston, lisäyksen ja korvauksen käsitteet pähkinänkuoressa.

Poisto

Leppihalme toteaa, että poisto käänösstrategiana voi toimia nopeana ongelmanratkaisuna, esimerkiksi jos kääntäjän kielitaitoa ei riitä (Leppihalme 2007: 372). Tämän lisäksi, jos kahden osapuolen kulttuuriero on suuri, kääntäjä joutuu käyttämään poistoa, esimerkiksi jos katsoo jonkun seikan sopimattomaksi. Poistoksi katsotaan mm. huudahdukset, puhuttelusanat yms. (Leppihalme 2007: 372).

On mielenkiintoista, että Barhudarov (1975: 226) puolestaan toteaa, että poistoa käytetään yleensä silloin, kun kyse on semanttisesti ylimääräisestä sanasta. Näin käännöksestä otetaan pois joku sana, jonka merkitys voi selviää ilman kyseistä sanaa. Vehmas-Lehto (1999: 100) taas toteaa, että joskus kääntäjä joutuu turvautumaan poistoon, kun tekstissä on vieras sana eikä hän halua rasittaa lukijaa ylimääräisillä selityksillä.

Lisäys

Lisäystä käytetään silloin, kun taustana on halu selittää jotain. Lisäykset ovat luonteeltaan selventäviä, joko tilannetta tai vieraita sanoja selventäviä (Oittinen 1997: 62-63). Chestermanin mukaan, lisäyksen käyttö johtaa aina kääntäjän näkyvyyteen. Toisin sanoen, kääntäjän kommentit, suluissa olevat selitykset vetävät lukijan huomion kääntäjään. Leppihalmeen mukaan, lisäys on käännöksen ulkoinen selvennys, joka auttaa lukijaa ymmärtämään paremmin tai selventämään jotain tiettyä asiaa. Lisäyksinä toimii muun muassa kääntäjän tekemä esipuhe, jälkisanat, viitteet yms. (Leppihalme 2007: 144). Lisäystä voidaan käyttää silloin, kun alkuperäisessä tekstissä on vastineetonta sanastoa (Vehmas-Lehto 1999: 106).

Korvaus

Viesti ei mene perille, jos käännöksen lukijalla ei ole tarpeeksi taustatietoja, varsinkin, jos kyse on eri kulttuureista. Kääntäjä joutuu joskus korvaamaan käsitteen, jotta lukija ymmärtää, mistä on kyse (Vehmas-Lehto 1999: 103).

Käännettäessä kääntäjän on päätettävä sopivasta käänösstrategiasta. Käänösstrategiat liittyvät luonnollisesti kääntäjän työhön. Vehmas-Lehto toteaa,

että pragmaattisten adaptaatioiden eli käännösratkaisujen pohjalla voi olla käännöksen tarkoituksen eli funktion ja muiden tilannetekijöiden huomioon ottaminen (Vehmas-Lehto 1999: 99-100).

Cecilia Wadensjö määrittelee erityyppiset lausumat sillä perusteella, kuinka lähellä (close to original) alkuperäistä lausumaa ne ovat (Wadensjö 1998: 106-108).

Wadensjö (1988) jakaa lausumat seuraavasti:

- Toisinto ("rendition") uudestaan muotoiltu versio alkuperäisestä lausumasta ("new version of an original")
- Alkuperäinen lausuma ("original") vastaa alkutekstiä
- Tulkattu lausuma ("target text") vastaa kirjallisen käännöksen kohdetekstiä

Tässä yhteydessä voidaan päätellä, että tulkkauksilanteessa tulkki muokkaa oma tulkettaan, käyttäen tarvittaessa poistoa, lisäystä tai korvausta. Analyysiluvussa 4 tarkastellaan haastateltavien tulkkien valintoja, kokemuksia ja periaatteissa heidän suhtautumistaan poistoon, lisäykseen ja korvaukseen.

4. NEUVOTTELUTULKIN VALINTOJA JA PERIAATTEITA

Analyysiluvun jaottelu on syntynyt aineiston analyysin tulosten perusteella. Tarkastelen neuvottelutulkin rooleja, tehtäviä ja perusteltuja valintoja neljän haastateltavan kokemusten perusteella. Tutkimukseni on vertaileva analyysi. Haastatteluissa esiintyi muutama kiinnostava ja ristiriitainen aihe varsinkin ammattietiikasta ja siitä, mikä on tulkin rooli neuvottelutilanteissa, ja erityistä huomioni kiinnittyi muutamaan kohtaan, joista tulkit olivat täysin tai hieman eri mieltä. Heidän antamia vastauksia vertaamalla avautuu näkymä nimenomaan tulkkien omiin käsityksiin tulkkien ammattietiikasta ja neuvottelutulkin rooleista. Vaikka haastateltavien käsityksissä on selkeitä yhteneväisyyksiä, on niissä myös kiiinnostavia eroavaisuuksia, koska jokaisella haastateltavalla on omia henkilökohtaisia kokemuksiaan. Omissa vastauksissaan haastateltavat kiinnittivät erityistä huomiota ammattietikkaan, muun muassa eettisiin periaatteisiin ja tulkin rooleihin tietyissä neuvottelutilanteissa, joten pidän tärkeänä pohtia sitä seuravaassa alaluvussa.

Analyysiosia rakentuu seuraavasti:

Alaluvussa 4.1. käsittelen käsitystä siitä, tuleeko neuvottelutulkin olla neutraali vai ei. Tässä alaluvussa pohdin myös tulkin ammattietikkaan liittyviä asioita. Alaluvussa 4.2. esittelen haastateltavien ajatuksia neuvottelutulkista pelkkänä työvälineenä. Alaluku 4.3. taas kertoo tulkkien käsityksistä siitä, pitääkö tulkin tulkata kaikkea vai ei ja millä perusteella neuvottelutulkit tekee valintojaan. Tässä alaluvussa esittelen myös haastateltavien suhtautumista kirosanon tulkkaukseen neuvottelutilanteessa. Alaluvussa 4.4. käsittelen haastateltavien käsityksiä neuvottelutulkista avustajana. Alaluvussa 4.5. käsittelen tulkin keskeistä periaatetta: vaitiolovelvollisuutta. Alaluvussa 4.6. esittelen yhteenvedon analyysiluvusta. Luvussa 5 esittelen työn tärkeimpiä tuloksia ja ehdotan jatkotutkimukseen liittyviä mahdollisia ideoita.

Analyysiluvun alaluvut liittyvät kiinteästi toisiinsa. On mielenkiintoista, että joidenkin haastateltujen vastauksista ilmeni, etteivät aina kaikki tulkin ammattisäännösten ihanteet vastaa käytäntöä. Seuraavissa alaluvuissa tutkinkin myös sitä, kuinka hyvin esitetyt teoreettiset periaatteet ja näkemykset pitävät yhtä

haastateltavien tulkkien kokemusten ja käsityksien kanssa neuvottelutilanteissa. Haastateltavien kertomat vastaukset ja käsitykset voivat toimia eräänlaisina esimerkkeinä valintojen tekemisessä tuleville neuvottelutulkeille. Haastatteluista kävi ilmi, että työssään neuvottelutulkit joutuvat ottamaan monenlaisia tehtäviä ja rooleja. Aloitan esittelemällä seuraavassa alaluvussa yhtä tulkin keskeisimmistä periaatteista: tulkki on neutraali.

4.1. Tulkki on neutraali

Neuvottelutulkkia tarvitaan muun muassa kansainvälisissä kokouksissa, palavereissa ja neuvotteluissa, kun osapuolilla ei ole yhteistä kieltä. Neuvottelutulkin tavoitteena on saattaa kaksi tai useampi eri kieltä puhuvaa osapuolta ymmärtämään toisiaan. Neuvotteluissa ajatus ei aina siirry osapuolten välillä helposti eikä mutkattomasti, joten avuksi tarvitaan neuvottelutulkki. Neuvottelutulkilla ei ole omaa erityistä ammattisäännöstönsä, joten haastateltavat noudattavat tulkin yleistä ammattisäännöstöä, joka sitoo kaikkia Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n - tulkkina toimivia ammattilaisia kääntäjiä ja tulkkeja. Tulkin yleisen ammattisäännösten 7. artiklan mukaan ”Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä” (SKTL 1/1994). Neuvottelutulkin tulee olla luotettava ja puolueeton, eikä hän saa ottaa vastaan sellaista tehtävää, johon hän on jostain syystä esteellinen. Seuraavasti haastateltavat esittävät omia mielipiteitään siitä, millainen on neuvottelutulkin toimenkuva.

Esimerkki 1 (T1) kuvaa neuvottelutulkin roolia pähkinänkuoressa seuraavasti:

Esimerkki 1, T1: ”Olen tätä asiaa tulkin työstä neuvottelutulkkausessa miettinyt pitkään ja monta kertaa kun olen myös kouluttautunut asioimistulkiksi (.) myös niin sanottu paperillinen asioimistulkki olen (.) niin monta kerta on miettinyt sitä (.) että silloinhan tulkin on oltava aika lailla semmoinen neutraali (.) ja sitten siihen liittyy salassapitovelvollisuus (.) minä-muotoisuus ja mitään lisämättä eikä pois jättämättä”.

T1 keskittyy pohdintoihin neuvottelutulkkauksen ominaisuuksista ja neuvottelutulkin ammattikuvasta. T1 kertoo siitä, miltä vaikuttaa neuvottelutulkin rooli. Hänen mukaansa, neuvottelutulkin on oltava aika lailla neutraali viestinvälittäjä. Toisin sanoen tulkattaessa toimia puolueettomana. Tulkin käsikirja -kirjassa Saresvuo ja Ojanen (1988: 90) korostavat, että periaatteessa tulkilla on olemassa kolme eri vaihtoehtoa tulkata osapuolen puhetta: käyttää *minä*-pronominia, yksikön kolmatta persoonaa tai esimerkiksi osapuolen nimeä. Heidän mukaansa, tulkin yleisin käytäntö on se, että tietyssä tulkkaustilanteessa tulkki turvautuu osapuolen tavoin yksikön ensimmäiseen persoonaan eli *minä*-muotoon. Näiden ohjeiden mukaan, neuvottelutulkki tulkkaa *minä*-muodossa, johtuen siitä, että *minä*-muodossa tulkkaaminen voi korostaa tulkin roolia neutraalina osapuolena ja viestinvälittäjänä, kun tulkki ei ota kumpaakaan puolta. Omassa esimerkissään T1 kertoo, että tulkin on käytettävä mieluummin *minä*-persoonapronominia. Tässä tapauksessa voimme nähdä, että tulkki on valinnut strategiakseen *minä*-muodossa tulkkaamisen. T1 pitää myös tärkeänä, että tulkki ei saa lisätä eikä jättää mitään pois.

Seuraava esimerkki kuvaa neuvottelutulkkauksen järjestystä ja säännöstöä. T3 kutsuu tätä säännöstöä protokollaksi. Tässä esimerkissä T3 kertoo myös lyhyesti neuvottelutulkin käyttäytymisestä.

Esimerkki 2, T3: ”[Neuvottelutulkkaus] se tarkoittaa (.) että on kaksi aivan tasavertaista osapuolta ja (.) siis jokaisella osapuolella protokollan mukaan jos otetaan korkeaa tasoa (.) niin pitäisi olla oma tulkki ja näissä neuvotteluissa (.) venäjän osapuolelta istuu tulkki joka tulkkaa suomen kielelle ja suomen osapuolelta sitten on tulkki (.) joka tulkkaa venäjän kielelle ja se on protokolla (.) näin se tapahtuu siis kansainvälisesti (.) nämä säännöt on tietävä tarkasti (.) jos on tulkki aika korkealla tasolla (.) mä en päässyt vielä presidenttitasolle (.) no minkälainen käyttäytyminen (.) vakava ja ankara”.

T3 toimii sekä neuvottelutulkkinä, että aloittelevien tulkkien kouluttajana. T3:n mukaan neuvottelutulkkaus vaatii ammattilaistulkilta tiettyä käyttäytymistä, josta hän pitää kiinni, ei vain tulkkaustaitoja. Neuvottelutulkki osallistuu tulkkaukseen tasavertaisena ammattilaisena, toisin sanoen, kaikille osapuolille on taattu kielellinen

tasavertaisuus. Hän uskoo, että hyvä tulkki on ensinnäkin tilaisuuteen sopivasti pukeutunut, koska hän edustaa neuvottelujen molempia osapuolia.

Esimerkki 3, T3: ”Pitää ensinnäkin olla hyvin pukeutunut (.) silloin kun mä koulutan tulkkeja (.) mä aina kiinnitän huomiota (.) nuorten huomiota siihen pukeutumiseen että miten tulkin pitäisi olla ulkonäöltään (.) se on tärkeä (.) Hyvin laitettu tukka (.) semmoiset tummat vaatteet päällä”.

Paitsi tiettyä ulkoasua neuvottelutulkilta edellyttään sopivaa käyttäytymistä neuvottelutilanteessa. Vaikka T3 on maininnut, että tulkin käyttäytyminen on vakava ja ankara, on mielenkiintoista, että T4:n mukaan, tulkin käyttäytyminen tulkkaustilanteessa on oltava toisenlainen. Seuraavassa esimerkissä T4 perustelee oman ajatuksensa siitä, millainen on hänen mielestään neuvottelutulkin käyttäytyminen tulkkaustilanteessa.

Esimerkki 4, T4: ”Mä olen sitä mieltä että mä käyttäydyn luonnollisesti kaikissa tilanteissa (.) mä on lukenut joitain ohjeita, mutta oikeastaan (.) se tulee niin kuin selkäytimestä (.) mä on tulkkannut jo silloin kun mä en ollut lukenut yhtäkään ohjetta ja (.) olen pärjännyt hyvin ja minusta (.) luontevuus on tulkin tärkein ominaisuus että se tulkkaustilanne on niin kuin luonteva ylipäättään”.

Tästä esimerkistä näkyy, että neuvottelutulkin tärkeimpiin ominaisuuksiin liittyy muun muassa luontevuus, jonka avulla tulkki pystyy tulkkaamaan moitteettomasti. T4:n mukaan, ammattitaitoinen tulkki osaa välittää viestiä toiselle kielelle sujuvasti ja luontevasti. Henkilökohtaisen esimerkin ja kokemuksensa mukaan, T4 on osannut käyttäytyä luonnollisesti kaikissa tulkkaustilanteissa jo silloin, kun hän oli vasta aloittelevana tulkkina, vaikkei edes lukenut etukäteen tulkille tarkoitettuja ohjeita.

Tulkkaustutkimuksen perusteoksessaan Pöckhacker (2004) korostaa, että vuorovaikutustilanteessa tarkoituksena on saada selville kuka puhuu mitä kieltä sekä myös kenelle ja milloin, mikä on viestinnän tarkoitus tietyssä kontekstissa. Samaa käsitystä kuvaa seuraava esimerkki.

Esimerkki 5, T1: ”Tämän on tietysti neuvottelutulkkauksessa monta kerta huomannut (.) että esimerkiksi joutuu olemaan paljon enemmän mukana silloin tulkkaustilanteessa (.) itse varsinaisesti olen tottunut siihen että

tulkkina toimii tälläinen (.) mitenhän sanoisin sen (.) että se on harma eminenssi² (.) Tulkkauksen uskottavuus kärsii silloin kun tulkin habitus on semmoinen epäluotettava (.) tulkki on viestijä”.

T1:n mukaan, tulkin käyttäytyminen on erittäin tärkeä, koska siitä riippuu tulkkauksen laatu ja ylipäätään luotettavuus. Siteeraan tämän lisäksi myös T3:n esitetty selityksen siitä, mikä on hänen mielestään neuvottelutulkki.

Esimerkki 6, T3: ”Hyvin valmistautunut (.) hyvin koulutettu (.) hyvin pärjäävä (.) hyvällä tuulella (.) täysin puolueeton (.) täysin riippumaton (.) että tää on tulkki”.

Nämä esimerkit 5 ja 6 kuvaavat sitä, että tulkin mukanaolo neuvottelutilanteessa on todella tärkeä. Tulkin on oltava luotettava, vastuullinen ja puolueeton. Neuvottelutulkki ei saa missään nimessä antaa omien mielipiteidensä vaikuttaa tulkkaukseen ja tulkkauksen lopputulokseen. Tämäkin liittyy tulkin ammattietiikan keskeisiin periaatteisiin.

Tulkin yleisestä ammattikuvasta kaikki haastateltavat ovat olleet melko samaa mieltä. On kiinnostavaa, että nimenomaan neuvotteluissa joku osapuoli voi esittää sellaisia vaatimuksia, jotka voivat uhata tulkin riippumattomuutta ja samalla vaikuttaa neutraalisuuteen. Tällaisessa tilanteessa tulkin kannattaa muistuttaa tarvittaessa neuvottelujen osapuolia omasta puolueettomasta asemastaan. Kertoessaan omia käsityksiä neuvottelutulkin roolista ja ammattikuvasta ylipäätään haastateltavat käyttivät runsaasti sellaisia adjektiiveja kuten ”-neutraali-”, ”-pärjäävä-”, ”-inhimillinen-”, ”-riippumaton-”, ”-puolueeton-” sekä myös mielenkiintoiset metaforat kuten esimerkiksi ”tulkki on salainen kapellimestari” tai ”tulkki on harmaa eminenssi”. Näiden esimerkkien perusteella voidaan todeta, että kaikki esitetyt metaforat viittaavat neuvottelutulkin eettisiin periaatteisiin: olla

---

² Harmaa eminenssi (< ransk. *éminence grise*) tarkoittaa vaikutusvaltaista poliittista neuvonantajaa, tukijaa tai avustajaa, joka toimii poliitikon tai poliittisen liikkeen yhteydessä salaa tai vailla virallista asemaa. Harmaa eminenssi ei välttämättä ole auttamansa poliittisen voimatekijän varaukseton ihailija tai kannattaja, mutta hän katsoo tämän tukemisen edistävän jotakin itselleen tärkeää poliittista tavoitetta. (Urbaani sanakirja)

puolueeton, neutraali ja luotettava. Seuraavaksi esittelen haastateltavien metaforat neuvottelutulkin roolista.

Esimerkki 7, T2: ”Kun on vieras aihe (.) ja sitten kun ei oo mitään tietoa että mitä ne tarkoittaa (.) niin pitää ne eka sitten kysyä toisilt ihmisilt ett mitä ne tarkoittaa (.) ja sitten jos ne ei oo tiedossa (.) niin kierrellä ja kaarella aivan semmoista aliasta³ pelata (.) sen ihmisen kanssa kelle kääntää (.) Ehkä se on hieman noloa tai nolohkoa”.

Omissa vastauksissa T2 käyttää vertausta eli kuvailmaisua, kertomalla siitä, miten neuvottelutulkki pärjää sellaisessa tulkkaustilanteessa, kun ei löydy heti sopivaa sanastoa tai vastinetta. T2 uskoo, että vaikka tilanne voi olla hieman noloa, silti paras tapa toimia tässä tilanteessa on löytää jotakin toista vastaavaa sanaa, kysymällä tarvittaessa toiselta osapuolelta lisäselitystä. Seuraavassa esimerkissä T1 kuvaa neuvottelutulkin toimenkuvan ja kutsuu neuvottelutulkkia salaiseksi kapellimestariksi.

Esimerkki 8, T1: ”Tulkki taas siinä {neuvottelutulkkauksessa} toimii tällaisena salaisena kapellimestarina”.

Todella kiinnostava luonnehdinta on esimerkin 8 metafora ”salainen kapellimestari”. Olen sitä mieltä, että salainen kapellimestari ikään kuin taikoo neuvottelutilanteessa, tukee molempia osapuolia tasavertaisesti. Oletan, että neuvottelutulkkia kuvattiin salaisena kapellimestarina sillä perusteella, että nimenomaan tulkki ohjaa neuvotteluja, joissa toimii tehokkaasti, mutta näkymättömästi. Näin ollen, neuvottelutulkilla on erittäin tärkeä rooli – mahdollistaa osapuolet välillä olevaa kommunikointia. Tämä esimerkki nostaa pohdittavaksi kiinnostavan ajatuksen siitä, että neuvottelutulkki toimii nimenomaan aktiivisena osapuolena, jolla on myös omia tiettyjä roolinsa, joista riippuu muun muassa viestin laadullinen välittäminen ja tietysti tulkkeen luotettavuus neuvotteluissa. Salaisen kapellimestarin liike-elämässä odotetaan toimivan puolueettomasti. Ammatissa tarvitaan mm. palveluhenkisyttä, vuorovaikutustaitoja, oma-aloitteisuutta toimia ”salaisena kapellimestarina” ja myös tarvitaan ulkoista itsevarmuutta. Seuraavassa esimerkissä haastateltava antaa selvennystä tulkin itsevarmuudesta.

---

³ Tässä: Alias-peli, sanaselityspeli

Esimerkki 9, T1: ”Tulkin täytyy vaikka kuinka epävarma sisäisesti on (.) niin kuitenkin tulkin täytyy (.) niin kuin ulospäin tuonti pitää olla (.) että asia hoituu (.) että no hätä (.) tää järjesty. Koska ihmiset tulkkaustilanteessa ne eivät ymmärrä toisiaan ja (.) ne sitä tulkkia seuraa siitä (.) miten se tilanne kehittyy ja sitten sen perusteella (.) sitten myös yrittää kehitellä jotakin (.) niin kuin jatketta omalle sanomalle”.

T1:n mukaan, tulkista riippuu, kuinka neuvottelut kehittyvät ja miten osapuolet ymmärtävät toisiaan. Näin ollen, neuvottelutulkilla on tärkeä rooli viestinvälittäjänä, koska hän on vastuussa siitä, miten osapuolet ymmärtävät toisiaan. Tulkin tulee olla vakuuttunut omasta osaamisesta, omista taidoistaan ja ehdottomasti luottaa niihin. Kyse on vastuusta osapuolten suhteen ja omaa itseä kohtaan. Omissa vastauksissaan T4 korostaa, ettei ota kenenkään puolta neuvottelutilanteessa.

Esimerkki 10, T4: ”Mä on sitä mieltä (.) että on tulkkina nimenomaan tulkki (.) mä en ota kenenkään puolta tai sitten siis mä ilmaisen selkeästi (.) että mä olen tämän osapuolen tulkki tai se näkyy minusta muutenkin (.) mä sanoin että luontevuus on se millä pärjää aika pitkälle”.

T4 toteaa, että tulkin on oltava puolueeton eikä ottaa kenenkään puolta. Neuvottelutulkiksi pääsee taidolla, erinomaisen äidinkielen hallinnan ja vieraan kielitaidon lisäksi tarvitaan yleissivistystä, huolellisuutta ja tarkkuutta.

Haastattelurungon yksi yleisistä ja keskeisistä kysymyksistä liittyy neuvottelutulkin käyttäytymiseen neuvottelutilanteessa: Onko tulkin järkevää pyrkiä neutraaliuteen tulkattaessa neuvottelutilanteessa? Wadensjö (1998: 16–25) korostaa, että osapuolten käsitykset siitä, miltä neuvottelutilanteen pitäisi tapahtua, heikentävät tulkin puolueettomuuden periaatetta. On kiinnostavaa, että osapuolilla on tai voi olla omat odotuksensa neuvottelutilanteeseen liittyen ja jos ne ovat erilaisia, tulkille voi olla vaikeampi säilyttää puolueettomuutensa, objektiivisuutensa ja neutraaliutensa. Vertaan seuraavaksi haastateltavien vastauksia tähän kysymykseen.

Esimerkki 11, T1: ”No siis ei minusta se ole järkevää [pyrkiä neutraaliuteen]. Tulkilla on keskeinen rooli tulkkausessa (.) mä en itse henkilökohtaisesti hyväksy sitä että on neutraali että niin kuin pese kädet ja siinä se (.) ja niin kuin se on teidän ongelma. Sinusta paljon riippuu (.)

tilanteessa vaikuttaa paitsi kielellisesti myös itse olemuksella ja on niin kuin oma tehtävä siinä tilanteessa. Hoidan sen tilanteen inhimillisesti ja itse tykkään tästä enemmän kuin asioimistulkin neutraaliuudesta”.

On erittäin mielenkiintoista, että haastattelun alussa T1 kuvasi neuvottelutulkkia ”aika lailla neutraalina” viesinvälittäjänä (Kts. Esimerkki 1). T1 viittaa kuitenkin tulkin yleiseen ammattisännöstöön, mutta selittää näkemyksensä niin, että hänen mielestään neuvottelutulkki kantaa suurta vastuuta neuvottelutilanteessa ja hänestä riippuu neuvottelujen eteneminen. Voin tiivistää sanotun seuraavaan muotoon: T1:n mukaan, neuvottelutilanteessa tulkin ei ole järkevää pyrkiä neutraaliuteen, johtuen siitä, että nimenomaan tulkilla on se johtava ja tärkeä rooli, jolloin ei kukaan kuin tulkki itse on vastuussa siitä, mitä siinä neuvotteluissa tapahtuu. Omassa selityksessään haastateltava käyttää erittäin mielenkiintoista idiomia ”pestä kädet”⁴, tarkoittamalla, että jos tulkki on neutraali, hän siis ei enää halua vastata tapahtuvasta neuvottelutilanteesta omasta puolestaan, vaan jokin mahdollinen ongelma annetaan muiden ratkaistavaksi. T1:n selityksen mukaan, tulkin neutraalius voi johtaa välinpitämättömyyteen. Voidaan sanoa, että haastateltava suhtautuu tähän ajatukseen täysin kielteisesti eli hänen mukaansa, neuvottelutilanteessa tulkki ei missään nimessä voi olla täysin neutraali. T1 korostaa, että neuvottelutulkin ammattikuvaan liittyy inhimillinen palvelukyky ja suuri vastuu siitä, miten tulkki välittää viestiä toiselle kielelle. T4 muistaa mielenkiintoisen tapauksen oikeustulkkauksesta, jolloin hän toimi tulkkina ja huomasi, että toinen osapuoli valehteli.

Esimerkki 12, T4: ”Mä on ollut myös sellaisessa oikaustulkkauksessa (.) jossa mä tiesin (.) että toinen osapuoli valehtelee ja toinen puhuu totta. Ja tuomari uskoo sitä (.) joka valehtelee eikä usko sitä, joka puhuu totta. Mä vain tulkkasin. Tietysti mua harmitti hirveästi sen osapuolen niin kuu ihmisenä (.) mutta siinä mä vain tulkkasin. Ja yleensäkin tulkin ei kannata tietenkään siinä tulkkaustilanteessa ilmaista (.) että osapuoli valehtelee (.) koska tulkki on tulkki ellei tulkki ole sitten asiantuntijan roolissa (.) mä en hyväksy sitä. Mä on ollut itse pari kertaa siis se on viimeinen kerta (.) että sä olet sekä

---

⁴Kyseinen idiomii perustuu maaherra Pontius Pilatuksen menettelyyn, jolloin hänen piti tutkia Jeesuksen syyllisyyttä tai syyttömyyttä. Matteuksen evankeliumin 27. luvussa se kuvataan näin: ”Kun Pilatus näki, ettei mitään ollut tehtävissä, ja kun meteli yhä paheni, hän otti vettä, pesi kätensä väkijoukon nähden ja sanoi: Minä olen syytön tämän miehen vereen. Tämä on teidän asianne.”

asiantuntija että tulkki. Mä en tykkää sellaisesta ollenkaan. Tulkin ei tietenkään kannata ilmaista sitä (.) koska siinä on asiantuntijoita (.) jotka on yhtä järkeviä ihmisiä ja heidän tehtävänsä on havaita se”.

T4 korostaa, että tulkkauksilanteessa tulkin rooli on ensinnäkin tulkata. Hän ei hyväksy tulkin roolia asiantuntijana, johtuen siitä, että hänen mukaan, neuvotteluihin osallistuu järkeviä ihmisiä, joiden tehtävänä on havaita se, jos joku osapuoli käyttäytyy epärehellisesti, epäkunnioittavasti tai valehtelee. Tässä tapauksessa T4 viittaa sellaisiin eettisiin periaatteisiin, kuten olla neutraali ja puolueeton viestinvälittäjä. Seuraavassa esimerkissä T4 vertaa neuvottelutulkin roolia in-house työntekijänä ja ulkopuolelta tilattuna.

Esimerkki 13, T4: ”Jos mä olen tämän firman tulkki, mä voin kertoa asiasta [tässä: jos toinen osapuoli valehtelee] jälkikäteen tauolla tai muuten (.) mutta tietenkin niin kohteliasti totta kai. Mä voin siis (.) jos mä oon oman firman tulkki ja mä edustan tätä firmaa (.) niin se on vähän erilainen tilanne kuin oikeustulkkauksessa tai jossain muussa. Se on ihan eri asia (.) jos tulkkia tilataan. Tässä mä kuitenkin edustan taloani ja voin esittää mielipiteitäni ja ihan kysyä (.) ihanko oikeesti tarkoitat sitä että (.) Tällaisia tilanteita on ollut”.

T4 on sitä mieltä, että tilanne voi erota, riippuen siitä kuka maksaa tulkille. Vaikka ammattisäännösten mukaan tulkki on ehdottomasti puolueeton ja neutraali, T4 esittää, että jos tulkki edustaa omaa yritystään, niin hänellä on oikeus kertoa oman yrityksensä kollegoille siitä, että joku osapuoli neuvotteluissa esimerkiksi valehtelee. Tässä tapauksessa tulkilla on aktiivinen rooli neuvottelujen osallistujana. Tulkki voi vapaasti esittää mielipiteitään esimerkiksi tauolla tai neuvottelujen päätyttyä. T4 uskoo, että oman yrityksen tulkki on eri asia, kuin ulkopuolelta tilattu tulkki.

Vaikka tulkkien yleisen eli asioimisammattisäännösten mukaan tulkin tulisi olla täysin neutraali, niin haastateltavan mielipide eroaa tässä asiassa, mikä kuulostaa ristiriitaiselta. Tästä syntyy kiinnostava kysymys. Vaikuttavatko ammattietiikan puolueettomuuden periaatteet ja niiden noudattaminen tulkkauslaatuun ja tulkin työhön? Edellä mainittujen tulkkien käsitysten valossa neuvottelutulkkia voidaan pitää aktiivisena toimijana, neutraalina ja puolueettomana viestin välittäjänä, joka noudattaa tulkin ammattisäännöstöä. Tulkin tulisi olla puolueeton, neutraali ja

vastuussa siitä, mitä tulkkaa. On mielenkiintoista, että T3:n esittämä käsityksensä seuraavassa esimerkissä neutraaliuudesta on täysin vastakkainen ja eroaa T1:n mielipiteestä:

Esimerkki 14, T3: ”Siis neutraaliuudesta minä olen jo sanonut (.) että puolueeton (.) täysin puolueeton kuitenkin. Mutta olen monesti huomannut että jos neuvottelut ovat (.) kestäneet pitkiä ja ihmiset ovat lopussa väsyneitä (.) minä olen aika semmoinen iloinen kuitenkin ihminen (.) että minä vien koko (.) tämän tilanteen semmoiseen hauskipaan muotoon (.) no se varmasti on minun oikeus”.

Tässä esimerkissä T3 näyttää, että tulkkina hän osaa vaikuttamaan koko tulkkauksitilanteeseen, että hänellä on oikeus siihen.

Neuvottelutulkkauksesta puhuen, on mainittava, että useimmiten liikeneuvotteluissa työskentelevien tulkkien voi olettaa toimivan nimenomaan niiden puolella, jotka ovat heidät palkanneet. Tulkkausta tarvitseva asiakas tai yritys tilaa tulkin ja tämä voi luoda jo etukäteen ns. vaikuttavan ja tärkeän valtasuhteen koko neuvottelutilanteeseen. Tämä kysymys liittyy samalla tulkin ammattietiikkaan. Tästäkin kertoo haastateltava tulkki seuraavassa esimerkissä:

Esimerkki 15, T3: ”Ja strategia: sitten jos olen yksin neuvotteluissa niin silloin mä olen täysin puolueeton, vaikka esimerkiksi minut tilaa suomalainen osapuoli tai minut tilaa venäläinen osapuoli (.) itse olen kouluttaja ja koulutan näitä tulkkia sillä (.) että sinä olen kuitenkin puolueeton”.

T3 on sitä mieltä, että neuvottelutulkki on yhtenä neuvottelujen osallistujana ja edesauttaa kaikkien osanottajien tasapuolisen osallistumisen. Hänen mukaansa, neuvottelutulkin työssä tärkeimpänä on luotettavuus, ammatillisuus ja myös asiakkaan tarpeiden kunnioittaminen, johon liittyy ammattisäännöstössä esitettyjä eettisiä normeja. T2 on sitä mieltä, että tulkin on pyrittävä neutraaliuuteen ja itse pyrkii olemaan neutraalina viestinvälittäjänä neuvottelutilantessa.

Esimerkki 16, T2: ”Mä pyrkisin ite neutraaliuuteen”.

T2 on maininnut aika lyhyesti siitä, että tulkkauksessa tulkin kannattaa pyrkiä neutraaliuuteen. T4 selittää omaa mielipitensä seuraavasti:

Esimerkki 17, T4: ”[Mitä mieltä olet, onko järkevää pyrkiä neutraaliuuteen tulkattaessa neuvotteluissa ja miksi?] Mä en oikein ymmärrä mitä tässä tarkoitetaan neutraaliudella. Tottakai tulkki on neutraali, se on puolueeton. Tulkki on itse asiassa sellainen [T4 miettii] kone”.

T4 korostaa, että tulkin työ on konemaista, toisin sanoen tulkki välittää puhetta kuin kone: automaattisesti, tehokkaasti ja laadukkaasti. Jos tulkkausta lähestytään siitä näkökulmasta, että tulkkaus on palvelu, jolloin neuvotellaan jostakin, niin neuvottelutilanteessa tapahtuva tulkkaus on väline, jonka avulla saadaan lopputulos. Seuraavassa esimerkissä haastateltava kertoo siitä, miksi tulkkaustilanne voisi olla hyödytön asiakkaalle.

Esimerkki 18, T1: ”Jos tulkki vetäytyy sivuun ja on ikään kuin neutraali ja sitten vielä niin kuin vetäytynyt ja sitten mulkoileva ja silloin se koko tilanne saattaa olla epäedullinen tulkattaville”.

T1 selittää tämän ajatuksen seuraavasti:

Esimerkki 19, T1: ”No taas se riippuu (.) missä tilanteessa ja missä ryhmässä sinä teet sitä”.

On mielenkiintoista, että tässä tapauksessa haastateltava ei tue tulkin neutraalisuutta ollenkaan, vaan päinvastoin, hän väittää, että jos tulkki on neutraali, niin tulkkaustilanne voi olla ”epäedullinen tulkattaville”. Haastateltava on sitä mieltä, että on tärkeää sopeutua tulkkaustilanteeseen ja ymmärtää mikä tehtävä tulkilla on.

Ammattietiikan keskeisimpiä periaatteita on neuvottelutulkin vastuu. Tulkkaus on vastuullista työtä, joten neuvottelutulkilta edellytään vastuullisuutta ja inhimillisyyttä. Siitä puhuu T3, jonka mukaan tulkki on vastuussa siitä, mitä hän sanoo.

Esimerkki 20, T3: ”Tulkilla on kauhean suuri vastuu. Ja äsken telkkarissa sanottiin (.) no se oli venäjän kielellä (.) mutta muutamaa semmoista kolme ”S”(ven. C). Minä sanon ne nyt venäjäksi (.) koska niitä kolme ”C” suomen kielessä vaikka kuinka yrittäisin ei tule (.) se on ”свобода” (svoboda) (.) ”смелость” (smelost’) (.) ”совесть” (sovest’). Siis ne luonnehtivat mun

mielestäni nämä sanat (.) vapaus (.) rohkeus ja omatunto. Ne luonnehtivat hyvin tämän tulkin työtä siinä tulkkauksessa”.

Tällä esimerkillä olen yrittänyt havainnollistaa neuvottelutulkin ammattikuvan keskeisimpiä periaatteita, johon liittyy ehdottomasti tulkin suuri vastuu omasta työstään, moraalisuus eli tietoisuus oikeasta ja väärästä sekä sisu. Haastatteltavat pohtivat neuvottelutulkin roolia ja ammattikuvaa omien kokemuksensa kautta. On tärkeätä, että kaikki haastatteltavat tulkit esittivät, että tulkin rooli on tulkata ja tulkin on tulkattava kaikki vastuullisesti ja kattavasti. T3 ja T4 ovat samaa mieltä siitä, että neuvottelutulkin on oltava rohkea.

T4 väittää, että on tärkeätä välittää puhetta alkuperäisenä, kuten se on:

Esimerkki 21, T4: ”Mä en koskaan kaunistele puhujaa. Mun mielestäni (.) se on puhujn vastuulla mitä hän sanoo (.) että jos hän haluaa sanoa ympärilyöreästi (.) niin tottakai minäkin tulkkaan ympärilyöreästi. Mutta jos puhuja sanoo suoraan (.) niin tottakai minäkin tulkkaan suoraan”.

Tästä esimerkistä näkyy, että tulkin kannattaa osata välittää puhetta mahdollisesti lähellä alkuperästä puhetta eikä kaunistella puhujaa.

Yhteenvetona saadaan, että neuvottelutulkkauksesta puhuttaessa esillä on kaksi ääriäkemyttä, joista toinen on ristiriitainen tulkin ammattietiikan suhteen:

1. Tulkki on neutraali
2. Tulkin ei ole järkevää pyrkiä aina neutraaliuteen

Neuvottelutulkin on oltava täysin puolueeton, kuten esimerkiksi kertoo omissa vastauksissaan T3 (Esimerkki 14). Neuvottelutulkki ei asetu kummankaan tulkattavan puolelle, kuten tulkkien ammattisäännöstö edellyttää ja sitä korostaa omissa haastatteluvastauksissa T4 (Esimerkki 10). On olemassa myös sellainen ajatus, että neuvottelutulkin on oltava aika lailla neutraali eli tulkattaessa toimia puolueettomana viestinvälittäjänä, kuten selittää T1 (Esimerkki 1). Toisaalta, tulkki on ammattilainen, joka ymmärtää kaiken puhutun ilmaisen ja viestin välittämisen lisäksi tulkki voi myös toimia vuorovaikutustilanteen ohjaajana – ilman tulkkia tulkkausprosessi voisi jumiutua, ja siitäkin ajatuksesta pitää kiinni T1 (Esimerkki 11). Tulkin ohjaava, neuvottelutilanteeseen osallistuva rooli voi olla ristiriidassa

tulkin ns. neutraalin tai näkymättömän roolin kanssa (ks. esim. Linell 1997: 54–55). Näihin esimerkkeihin ja tilanteisiin liittyy mahdolliset väärinkäsitykset nimenomaan ammattietiikan kannalta, koska neuvottelutulkin pitää tehdä tärkeimpiä valintoja ei vain kielellisestä, vaan myös kulttuurisesta ja eettisestä näkökulmasta. Seuraavasta taulukosta näkyy haastateltavien suhtautuminen neutraaliuuteen.

Taulukko 2, Tulkki on neutraali

T1	Aika lailla neutraali: ”Monta kerta on miettinyt sitä, että silloinhan tulkin on oltava aika lailla semmoinen neutraali ja sitten siihen liittyy salassapitovelvollisuus minä-muotoisuus ja mitään lisämättä eikä pois jättämättä”.
T2	Neutraali: ”Mä pyrkisin ite neutraaliuuteen”.
T3	Täysin neutraali ja puolueeton: ”Täysin puolueeton, täysin riippumaton, että tää on tulkki”.
T4	Neutraali ja puolueeton: ”Mä en ota kenenkään puolta”.

Taulukosta 2 näkyy, että tulkkien vastaukset eroavat hieman toisistaan, mutta silti niitä yhdistää ajatus siitä, että neuvottelutulkki on neutraali ja puolueeton viestinvälittäjä, mutta esimerkit havainnollistavat sen, että tulkit toimivat joustavasti tulkkauksilanteen mukaan.

Haastatteluista kävi ilmi, että tulkki joutuu valitsemaan, pyrkiikö hän neutraaliuuteen vai ei, esimerkiksi kirosanojen tulkkauksessa neuvottelutilanteessa tulkkauksilanteen mukaan. Haastateltavien suhtautuminen kiroilun tulkkaukseen neuvottelutilanteissa analysoidaan alaluvussa 4.3.

Oletan, että neutraaliuuden näkemyksistä kumpikaan ei välttämättä ole oikea, ja luultavasti haastateltavien käsitykset ammattietiikan ja neuvottelutulkin toiminnan suhdetta koskeviin kysymyksiin löytyvät jostakin näiden äärimmäisyyksien väliltä. On erittäin mielenkiintoista, että kaikki haastateltavat esittivät erilaisia ja joskus jopa vastakkaisia mielipiteitä esimerkiksi siitä, pitääkö neuvottelutulkillä olla täysin neutraali viestinvälittäjänä tulkkauksilanteessa. Tärkeimmät lopputulokset käsitellään työn luvussa 5. Neuvottelutulkin muita keskeisiä rooleja ja periaatteita tarkastellaan lähemmin edempänä luvussa.

4.2. Tulkki on huomaamaton työväline

Työvälineinä tulkit käyttävät useimmiten erikoissanakirjoja, tietokonetta tiedonhakuun ja joskus muistiinpanoja. On mielenkiintoista, että neuvottelutulkki itse toimii myös työvälineenä osapuolten välillä. Tästä roolista puhuvat kaikki haastateltavat. Esimerkiksi seuraavassa sitaattilainassa T3 mainitsee, että ammattitulkki on pelkkä työväline, jolla ei ole oikeastaan edes sukupuolta.

Esimerkki 22, T3: ”Tulkki on vain työväline (.) hän ei ole mikään ihminen (.) ei nainen (.) ei mies (.) ja häneen suhtaudutaan ainoastaan työvälineenä näissä tulkkausissa ja neuvotteluissa nimenomaan. Hän ei missään nimessä voi kiinnittää itseensä mitään huomiota (.) osapuolten huomiota (.) hänen tulkkaus pitää- pitäisi sujua niin joustavasti ja hyvin (.) että tulkkauksen jälkeen kukaan ei huomaa edes sitä tulkkia”.

Seuraavassa esimerkissä haastateltava pitää neuvottelutulkkia koneena ja nostaa esille ajatuksen siitä, että neuvottelutulkin rooli on niin sanottu konemaista ja selittää sitä seuraavasti:

Esimerkki 23, T4: ”Tulkki on itse asiassa semmoinen kone. Että tota (.) Mä tykkään välittää myös kaikki äänensävyt (.) tottakai jos joku huutaa (.) mä en rupee huutamaan (.) siinä tapauksessa mä voin puhua korostetun rauhallisesti, ett mä en mene sinne mukaan”.

T4 keskittyy siihen, että tulkki esiintyy tärkeässä roolissa viestin välittäjänä kahden eri kielen välissä. T4 uskoo tulkin olevan jonkinlaisena koneena. Oletan, että tässä tapauksessa haastateltava korostaa myös tulkin ammattillisuuden toimia vaativissa viestintätehtävissä. Hän panostaa siihen, että tulkin tehtävä on ennen kaikkea saada tulkaustilannetta hoidettua.

T3 puolestaan toteaa, että tulkin neuvottelutilanteessa pitää toimia näkymättömänä.

Esimerkki 24, T3: ”Jos tulkista ei puhuta (.) eikä tulkkauslaadusta ei puhuta neuvottelujen jälkeen (.) se on niin kuin semmoinen palkinto mun mielestäni”.

T4 omassa vastauksessaan suostuu T3:n kanssa siitä, että neuvottelutulkin paras palkinto on olla huomaamaton.

Esimerkki 25, T4: ”Itse asiassa mä on kuullut parhaana kiitoksena (.) mä koen ja olen kuullut monta kertaa että Mirja (.) kun sä tulkkaat (.) niin musta tuntuu että mä osaan kieltä. Mä teen itseni niin huomaamattomaksi (.) että ihmiset ihan oikeesti luulee (.) että ne keskustelee keskenään (.) että ne eivät noteeraa tulkkausta ollenkaan (.) vaan heistä tuntuu (.) että he keskustelevat ilman tulkkia samalla kielellä. Eli mä pidän sitä tavoitteena ja onneksi olen saanut sellaista palautetta ja kiitosta”.

Haastatteluista kävi ilmi, että moni haastattelija pitivät tärkeänä oman työn arviointia. T4 kertoo myös siitä, kuinka tärkeä on saada palautetta omasta työstään, josta tulkille on aina iloa ja tyydytystä. Tämä esimerkki kuvaa tulkkauksen laadun kriteeriä, että tulkkaus meni hyvin ja kaikki osapuolet ovat tyytyväisiä neuvotteluihin ja tulkin työhön. Haastateltavat pitävät tärkeänä sitä, että tulkki mahdollistaa osapuolten välillä olevaa viestintä näkymättömästi ja samalla hyödyllisesti. Tässä tapauksessa voidaan olettaa, että tulkin toiminta on korkealla tasolla kahdella ehdolla, kun tulkkaus sujuu hyvin eikä tulkkia edes huomaa. On mielenkiintoista, että kaksi haastateltavaa pitävät tulkin huomaamattomuutta ammatin tärkeänä ominaisuutena.

Neuvottelujen odotetaan johtavan johonkin tulokseen. Haastateltavilla on omia käsityksiään siitä, mitä odotetaan neuvottelujen päätyttyä. Seuraavaksi käsitellään haastateltavien suhtautumista neuvottelujen tulokseen ja siihen, mitä neuvottelutulkilta vaaditaan tulkkaustilanteessa.

Esimerkki 26, T2: ”Neuvottelujen jälkeen kaikki me pyrimme jonkinlaiseen semmoiseen tulokseen (.) onko se negatiivinen (.) positiivinen (.) se on sitten jo toinen asia (.) onko kauppa tehty (.) onko sovittu jostakin (.) onko tehty jonkinlainen aiesopimus (.) niin siihen pyritään kaikkein keinoin ja kieli on se työväline siinä ja siksi tulkin on osattava kieltä (.) kielet hyvin”.

T2 pitää tärkeänä, että neuvottelutilanteen lopussa kaikki osapuolet odottavat tiettyä tulosta ja tulkki auttaa saavuttamaan sen. Tuloksena voidaan pitää myös yhteisen ymmärryksen saavuttaminen. Joskus kansainväliset neuvottelut ovat vaikeita,

stressaavia, huomattavasti monimutkaisempia kuin esimerkiksi jokin palaveri, kokous tai jokin muu yksityinen tilaisuus. Neuvottelut voivat kestää tunteja ja loppujen lopuksi niistä odotetaan tulosta.

Esimerkki 27, T3: ”Kun tunteet menee (.) niitä tulee yllinkyllin. Yritän välttää niitä, mutta (.) minähän olen ihminen. Tavallinen nainen. Vaikka en sitä minä aina sano (.) kun koulutan tulevia tulkkeja ja kääntäjiä sanon (.) että te ette ole naisia (.) te ette ole miehiä (.) te olette työvälineitä. En ole koskaan yrittänyt lumota tai (.) mikä se verbi on (.) jos tämmöinne verbi on (.) lumota ihmisiä. Olen työväline (.) Ei tapahtunut mitään värinkäsityksiä”.

Tästä esimerkistä käy ilmi, että vaikka haastateltava tulkki totesi, että periaatteessa tulkki on kielellinen työväline, ammatillinen asiantuntija, joka noudattaa ehdottomasti tulkin yleistä ammattisäännöstöä, hän joutuu joskus käyttäytymään tietyn neuvottelutilanteen mukaan. Tietyissä tilanteissa tulkki voi tuntea itsensä tavallisena ihmisenä, ei vain tulkkina. On mielenkiintoista, että sama tulkki mainitsi aikaisemmin siitä, että neuvottelutilanteessa tulkki on ikään kuin sukupuolineutraali eli ei ole mies eikä nainen – tulkki on työväline (ks. Esimerkki 22, T3). Voidaan päätellä niin, että tulkki joutuu valitsemaan sopivan ratkaisun tapauskohtaisesti ja vaistonvaraisesti. Jotkut osaavat peittää tunteensa, jotkut päinvastoin eivät.

T4 on sama mieltä T3:n kanssa siinä ajatuksessa, että tulkin kannattaa yrittää välttää tunteikasta käyttäytymistä neuvotteluissa. Tulkki selittää sen seuraavasti:

Esimerkki 28, T4: ”Joskus ilmeikkyys ja tunteikkuus on vain hyvästä. Mutta kuten olen sanonut (.) mulle kaikki tulee niin luonnollisesti (.) että mä en edes mieti sitä asiaa (.) että mä on sitten joskus jälkikäteen kuullut ihmisiltä (.) että voi sun tunteet näkyivät {tulkkauksutilanteessa} että sä välitit ne niin hyvin tai (.) miten sä pysyt rauhallisena kun kaikki huutaa ympärillä. Mutta mä en ajattele siitä”.

Haastateltava pitää tärkeänä olla mukana tulkkauksprosessissa, muttei ajatella liikaa siitä nimenomaan kun tulkkauks on kesken, koska tulkin työ on ensinnäkin välittää viestiä toiselle osapuolelle. Yhteenvedona saadaan, että vaikka tulkki on työväline osapuolten välillä, käytännössä tulkki on valmiina joustamaan. Siitä puhuu yksi

haastateltavista tulkeista, jonka mukaan, hyvä tulkki on myös psykologi. Seuraava esimerkki kuvaa tätä tulkin roolia:

Esimerkki 29, T3: ”Tulkin pitäisi olla todella hyvä psykologi. Hänen täytyy (.) tajuta (.) missä ihmisen ryhmässä hän on nyt että (.) ketä hän tulkkaa (.) että mihin ihmiset pyrkivät (.) mikä on heidän tavoitteensa (.) onko tämä rehellinen tommoinen ilmapiiri (.) onko nämä ihmiset vilpittömiä tai päinvastoin (.) vilppejä (.) mulla on joka päivä tällaista. Tässä (.) tulkin täytyy tietää (.) mihin hän on lähdössä (.) ja siksi silloin kun hänelle soitetaan tai sille lähetetään viestiä (.) että tuletko tulkkamaan (.) niin (.) mitä enemmän on saatava tätä esitietoa siitä neuvottelusta tai siitä tilanteesta (.) että mitä (.) ketkä (.) mistä päin tulevat (.) että mistä he puhuvat (.) onko heillä mikä tarkoitus”.

Esimerkistä käy ilmi, että tulkin toiminnasta voi riippua koko neuvottelutilanne. Tulkin on tietävä, esimerkiksi, ketä hän tulkkaa ja mikä on osapuolten tarkoituksensa.

T4 puolestaan esittää kiinnostavan ajatuksen siitä, pitääkö neuvottelutulkin oikeastaan olla psykologi, mistä ennen puhui T3. T4:n mielestä, *psykologi* –sanalla on toinen merkitys.

Esimerkki 30, T4: ”Kyllä minua on joskus kiitetty psykologiksi. Välillä tuntuu että itse tarvitsen psykologin apua [tulkki nauraa]. Tulkillä kannattaa olla laaja yleissivistys (.) tunnetaju (.) tilannetaju (.) ehkä se tilannetaju on just se psykologia. En oo itse koskaan ajatellut että olisin psykologi tulkkauksessa. En missään nimessä halua ainakin sellaiseksi ryhtyä. Ei ei ei. Minusta se on se tilannetaju. Tää on ihan uus ajatus minulle. Että tulkki olisi psykologi. Ihan mielenkiintoinen ajatus. No siis mä en sanoisi sitä. Hän [T3] tarkoitti varmaan sitä, (.) että jos ihmisellä on hyvät psykologiset taidot (.) niin hän on myös hyvä tulkki. Hänellä on sitä tilannetajua. Psykologin minä ymmärtäisin kuitenkin (.) no siinä on myös se että (.) venäjän kielessä psykologi tarkoittaa vähän eri asiaa että siinä on oma niin sanottu konnotaatio. Hän tarkoitti varmaan sitä venäläistä. Kun mä puhun suomea mä kuitenkin ajattelen suomalaisittain. Sen takia mä en heti hoksannut sitä yhteyttä (.) mä kun käännän nyt sen lauseen venäjäksi ja kuvittelen mitä se

henkilö sano ja hän on oikeassa venäläisittäin. Venäläiset tarkoittavat psykologilla ...Он хороший психолог [T4 puhuu venäjää, tulkin oma suora käännös: Hän on hyvä psykologi] (.) se ei tarkoita sitä (.) että hän on hyvä tämmöinen teraupetti (.) vaan että hän osaa lukea ihmisten mielialan (.) siitä hän siinä tarkoiti ja ehkä siitä on apua. Tilannetajua. Se tarkoittaa sitä (.) että jos joku huutaa (.) niin lähdenkö mukaan vai rauhoitun tilanteen”.

Tämä esimerkki 30 on erittäin kiinnostava sen takia, että T4 ei suostu T3:n antamaan tulkin määritelmään siitä, että tulkki on psykologi. T3 väittää, että tulkki on psykologi, kun taas T4 uskoo, että tässä tapauksessa *psykologi*-sanan sijaan sopisi paremmin se, että tulkilla on hyvä tilannetaju eli psykologiset taidot osata tilannetta.

Hurnin (2007) mukaan neuvotteluihin osallistuessa tulkin hyvään tapaan liittyä tutustuminen etukäteen osapuolten taustaan ja valmistautuminen tulkkaukseen. Toisin sanoen, tilannetaju on neuvottelutulkille todella tärkeä. Kaikki haastateltavat ovat siitä samaa mieltä, mikä näkyy seuraavista sitaateista:

Esimerkki 31, T3: ” Tässä (.) tulkin täytyy tietää (.) mihin hän on lähdössä ja siksi silloin kun hänelle soitetaan tai sille lähetetään viestiä että tuletko tulkkaamaan (.) niin mitä enemmän on saatava tätä esitietoa siitä neuvottelusta tai siitä tilanteesta (.) että mitä (.) ketkä (.) mistä päin tulevat (.) että mistä he puhuvat (.) onko heillä mikä tarkoitus (.) onko heillä mikä tavoite (.) no enemmän taustatietoja. Jos mä saan tietää (.) että esimerkiksi huomenna on neuvottelut (.) minä heti kysyn aiheesta (.) mikä aihe (.) ja valmistaudun todella kunnolla. Minä käyn ja tulkkaan telkkaria ja istun kotona ja tulkkaan telkkaria (.) mun täytyy virittää mun aivoni (.) kerrata aineistot (.) jos aihe on (.) tuntematon tai vaikea (.) niin minä laitan paperille ne termit ja kävelen osaa asunnolla ja näitä sanoja toistan ja opettelen ulkoa. Monesti minä unohdan sitten nämä kaikki asiat (.) koska ei ne pysy tässä (.) eikä ne mahdu kaikki mun (.) hardlevylle mitenkään”.

Esimerkki 32, T1: ”Täytyy yrittää valmistautua siihen tulkkaukseen (.) mutta ainahan niitä tulee näitä uusia termejä”.

Esimerkki 33, T2: ”Tulkkauksen laatu paranee siihen kohtaa kun (.) on tiedossa asiat ja etukäteen (.) sä oot vaikka nähnyt tää asia mitä käsitellään

läpi alunperin tai mitä tullaan käsittelemään (.) että sä voit tutkia vähän tätä aihetta alunperin itse ja osaat terminologian kun perehdyt vähän aiheeseen”.

Esimerkeistä näkyy, että tulkit panostavat toimeksiannon valmistautumiseen. Esimerkiksi, he etsivät aiheeseen liittyvää sanastoa ja käyttävät rinnakkaisia tekstejä yms. Kun aihepiiri on uusi, tulkit valmistautuu etukäteen ja huolellisesti, esimerkiksi lukee aiheeseen liittyviä artikkeleita ja poimii hyödyllistä sanastoa - uusia termejä saadaan alkuperäisistä artikkeleista, ei käänöksistä. Seuraavassa esimerkissä T2 on kertonut siitä, mikä hänen mielestään voi heikentää huomattavasti tulkkeen laatua ja uskottavuutta.

Esimerkki 34, T2: ”Tulkkeen laadun heikentäminen (.) Uskottavuus. Tietenkin jos lähdetään sille ihan kylmiltään tulkkaamaan jotakin ja tulee sitten terminologia tai vastavia käsitteitä (.) mitkä on siis vieraita (.) siltä tulee pysähdyksiä (.) pitkiä taukoja ja tulke tietenkin kärsii ja samoin uskottavuus siihen kohtaan jos sitten tulkit lähtee jäätymään ja ei saa sitä juttua vedettyä läpi”.

Esimerkistä näkyy, että tulkkauksen laatuun vaikuttaa ylipäättään tulkin ammattitaitoja, toisin sanoen, tulkin kannattaa valmistautua ja perehtyä toimeksiantoon hyvin, jotta pystytään tulkkaamaan uutta terminologia yms.

Esimerkki 35, T2: ”Tuntemattomista termeistä vielä. Jos on aivan täysin tuntematon termi (.) niin se pitää kierrellä ja kaarella ja selittää ja muuta vastaavaa. Kiertelemällä pärjää”.

Haastattelevan mukaansa, tulkin kannattaa osata selittää tuntemattomia termejä. Haastateltavat sanovat valmistautuvansa työhön perehtymällä etukäteen aiheeseen ja tekemällä termityötä. Haastateltavat ovat samaa mieltä siitä, että valmistautuminen tulkin työssä on erittäin tärkeää. Sekä aloittavan, että vakiintuneen tulkin kannattaa kehittää kykyä oppia, opiskella ja kehittää tavoitteellisesti omaa osaamistaan, joka on ihmisen keskeisin voimavara.

Viitaten haastateltavien vastauksiin pidän tärkeänä näkökohtana sitä, että haastattelevat ovat samaa mieltä, että tulkin toiminta ei olisi kuitenkaan täysin konemaista, vaan kyse on ensisijaisesti luovasta, inhimillisestä ja vastuullisesta työstä.

4.3. Tulkin rooli on tulkata: pitääkö kaikki mitä sanotaan tulkata?

Tulkatessa tulkki tulkkaa kattavasti, eikä jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta – näin todetaan esimerkiksi asioimistulkin ammattisäännöstyössä (SKTL 30.5.2013.) Toisin sanoen, ammattisäännöstö ohjaa, että tulkin tulee välittää kaikki mitä tulkattava sanoo niin tarkasti kuin mahdollista. Näin ollen, kaikkien neuvottelun termien, slangin, emotionaalisten ilmaisu- ja kirosanojen yms. pitää olla mukana ja ammattisäännöstyön mukaan ne tulee välittää kohdekielelle vastaavalla tavalla. Tulkin ammattisäännöstö ohjaa tulkin työtä toimia näin, mutta kuten näkyy käytännöstä, tulkki on valmis joustamaan ja tekee omia kielellisiä ja eettisiä valintojaan tulkkaustilanteesta riippuen. Vaikka ammattisäännöstyön mukaan tulkin on oltava neutraali, joskus kun kyse on esimerkiksi erittäin emotionaalista neuvottelusta, tulkki voi käyttäytyä eri tavalla tai jopa astua pois tulkin roolista. Tästä kertoo haastateltava tulkki. Seuraavassa esimerkissä pyrin valaisemaan tätä T2:n sitaattilla:

Esimerkki 36, T2: Neuvotteluissa (.) jossa suunnitellaan jotain ja suunnittelu tulee toisesta maasta ja sitten tää toteutus tulee toisesta maasta (.) tai muuta vastaavaa (.) ja on tietyt suunnitelmat mitä pitää rakentaa (.) tai mitä perustella ja tehdä (.) ja siinä kohtaa jos se toinen osapuoli totee sitten (.) että tää työ mikä niillä muilla on (.) on täysin perseestä ja siitten siihen kohtaan joutuu hetken miettiä (.) käännätkö sen täysin nyt suoraan vai että niin (.) jätät sen (.) tai siistit sen lauseen sille (.) ettei asia meni hirveesti (.) vai käännätkö sen suoraan kuin se oli alunperin. Ite jätän sen (.) siistin tämän asian vaikka (.) ja voin poistaa ja korvata sen vaikka sun pitäis kääntää periaatteessa kaikki täysin sanatarkkaan mutta (.) se (.) vähän tulet tulkin roolin ulos siinä kohtaa, kun et ole enää se kone (.) toimit oman periaatteen mukaan”.

Esimerkistä voidaan seurata yhtä mahdollista neuvottelutulkin valintaa ja ajattelutapaa, tulkin eettisiä periaatteita ja neuvottelutilanteen todellisuutta. Tulkatessaan tulkki joutuu aina miettimään, onko järkevää jättää kirosanaa pois tietystä neuvottelutilanteesta tai päinvastoin olisi järkevää tulkata sanantarkasti mitään poistamatta, lisäämättä ja korvaamatta. T2 uskoo, että tässä tapauksessa tulkin työ ei enää ole konemaista, vaan tulkin kannattaa miettiä sopivaa tulkkaustapaa

tietyn tulkkaustilanteen mukaan. Kielenkäytön valinnat ovat sidoksissa kielitaitoon ja tiettyyn tulkkaustilanteeseen. Ennen kuin neuvottelutulkki varsinaisessa tulkkaustilanteessa alkaa tulkata, hän joutuu päättämään erilaisia, lähinnä kieleen ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä. Etiikka on olennainen tulkin elämän osa-alue. Tietyt ratkaisut pakottavat neuvottelutulkkia turvautumaan johonkin tiettyyn sopivaan tulkkaustapaan. Tulkkauksen aikana tehdään jatkuvasti valintoja: toiset valinnat liittyvät sanastoon, toiset kielioppiin ja toiset ammattietiikkaan. Valinnat voivat olla tahallisia ja tahattomia ja nimenomaan tulkki on vastuussa omista valinnoistaan. Omissa vastauksissaan T4 myös mainitsee neuvottelutulkin yhden tärkeimmän ominaisuuden, josta kertoo seuraava sitaatti.

Esimerkki 37, T4: ”Aina täytyy olla sitä tilannetajua. Mutta myös rohkeutta. Jos tulkki on semmonen säikky (.) että ei uskalla mitään (.) niin onko sehän hyvää? Että se on mun mielestäni sekin vaikuttaa siihen tulkkaukseen (.) minusta tulkillan täytyy olla hyvä itseluottamus. Se on tärkeä ominaisuus. Ja sellainenkin (.) että vaikka ei nyt mennyt hyvin (.) huomaat että olet tehnyt virheen (.) no (.) virheet niin voi aina sanoa anteeksi nyt olen tulkannut väärin (.) että asia tarkottikin tätä ja olen unohtanut sanoa tämän ja niin poispäin ja ne korjataan (.) mutta joskus huomaat että no niin nyt tuli pahempikin moka (.) mutta siitä on vaan jatketta.”

Sekä T1 että T4 pitävät tärkeänä ominaisuutena tulkin itsevarmuutta. T4:n mielestä, hyvä tulkki on rohkea, itsevarma ja osaa pyytää anteeksi, jos esimerkiksi jotain jäi jostain syystä tulkkaamatta tai edes tulkattu väärin.

Käsittelen seuraavassa tulkin valintoja nimenomaan poistojen, lisäysten ja korvausten näkökulmalta. Seuraava esimerkki kuvaa T3:n käsitystä siitä, kannattaako tulkin tulkata kaikki, riippumatta siitä, mitä osapuolet sanovat.

Esimerkki 38, T3: ”Joskus oli semmoisia tilanteita, että tulkki on niin kuin idiootti. No (.) niitä tapahtuu. Koska silloin kun esimerkiksi sulta kysytään (.) että minkälaiset sun silmäsi ovat ja toinen osapuoli vastaa (.) että eilen satoi lunta hirveästi ja hänen täytyy ottaa lunta pois katolta (.) niin minä käänsin mitä vasta puhuttiin (.) sehan puhui silmistä (.) kysyi silmistä ja sitten tulee semmoinen tunne (.) että tulkki on idiootti”.

Tässä tapauksessa tulkki toimii ammattisäännösten mukaan eli tulkkaa kaiken mitään lisäämättä tai pois jättämättä. T3:lle on tärkeää välittää kaikki ajatukset mitään korjaamatta eikä mainitsematta neuvottelujen toiselle osapuolelle siitä, että toinen osapuoli on ehkä kuullut jotain väärin. Haastateltava perustelee valintansa seuraavasti:

Esimerkki 39, T3: ”Tulkki tulkkaa mitä sanotaan (.) ja siinä mielin kun alussa silloin kun minä olin nuori (.) niin kyllä mulla oli (.) mieli tämän jälkeen (.) että se oli minun vika tai mitä ne minusta ajattelee (.) mutta että neuvottelut menivät pieleen ja (.) oli semmoista syyllisyyttä. Nykyään ei enää. Siis koska kokemusta on (.) osaamista on ja kyllä pari kolme minuuttia vielä tulkkauksen jälkeen minä alan niin kuin vielä (.) syytellä itseään ja moittia ja haukkua sen jälkeen (.) mutta sitten se menee ohi. Se on heidän asiansa (.) että jos ne eivät halua vastata näihin kysymyksiin (.) niin näin se sitten tapahtuu. Vaikka joskus mä haluan sanoa (.) no miksi te ette vastaa (.) että minkäväriset silmät sulla on? Että miksi (.) täytyy aina puhua niin kuin jotain aivan toista (.) mutta tulkkina mulla ei ole siihen mitään oikeutta. Hän on työväline”.

Tässä tapauksessa T3 on päättänyt, että jopa tässä hieman nolossa tilanteessa, hän tulkkaa kaiken eikä korjaa mitään osapuolen puhessa. Toisin sanoen, tulkilla on tärkeä viestinnällinen rooli sekä perusteltuja kulttuurisia ja eettisiä valintoja, jotka hän joutuu tekemään jatkuvasti työn aikana. Tulkin tehtävä on siis mahdollistaa neuvottelujen osapuolten yhteisymmärrys ja kommunikointi (Hietanen 2004). Vaikka joskus tulkki tuntee, että jokin voisi sujua paremmin tai hän haluaisi jollain tavalla vaikuttaa tulkkauksilanteeseen, hän ei pysty eettisten periaatteiden takia, koska tulkilla ei ole siihen oikeutta. Haastateltavan mukaan, kun tulkki poistuu neuvottelutilanteesta, silloin hän mietti ja analysoi asioita, että miten hän voisi kehittää asioita enemmän parempaan suuntaan tulkkauksessaan. Tulkki joutuu siis jatkuvasti päättämään, mikä tulkkauksilanteessa on hänen näkökulmansa ja valinnansa, josta hän kulloinkin pitää kiinni.

Haastatteluista kävi ilmi, että työuran aikana haastateltavat tulkit ovat miettineet sitä, kannattaako tulkin tulkata kaikki vai ei ja minkälaisia seurauksia voi tulla. Opetushallituksen raportin mukaan esimerkiksi asioimistulkista sanotaan, että hän

tulkkaa tulkkaustilanteen puheenvuorot ja selittää tarvittaessa mahdollisia kulttuuriseikkoja, jotka ovat tärkeitä viestin ymmärtämisen kannalta. (Opetushallitus 2006, 21.)

On mielenkiintoista seurata haastateltavien käsityksiä siitä, kannattaako tulkin jättää jotain tulkkauksesta pois nimenomaan asiakkaan pyynnöstä. Seuraava esimerkki kuvaa tulkin suhtautumista sellaisiin tilanteisiin, kun yksi tulkattavista sanoo, että jotain ei tarvitse tulkata ollenkaan. Haastateltava perustelee ja analysoi oman käsityksensä seuraavalla esimerkillä:

Esimerkki 40, T2: ”Mulla oli semmoinen tilanne (.) että (.) niin kuin tulkattavat ihmiset ei puhuneet samaa kieltä (.) mutt- siihen kohtaa (.) kun tää toinen ihminen osaa vähän sitä kieltä ja tä sitten toinen sanoi jotain (.) ja ylipätään ne oli semmoisia sanoja jotka vain kuulosti tosi tutuilta (.) ja se toinen ymmärsi ne väärin (.) ja sitten ku tä toinen esitti kysymyksen (.) mitä olin alkamassa kääntää (.) niin tää toinen ilmoitti (.) että ei (.) ei tätä ei tarvittakaa kääntää (.) että hän ymmärsi kaiken (.) ja sitten tä ihminen vastaa täysin väärään asiaan ja sitt (.) sä vain kulutat aikaa että se ihminen ymmärsi kaiken täysin väärin (.) ja tietenkin (.) että luultavasti se on vielä sitten oma vika sen jälkeen (.) että en kääntänyt jotain asiaa mitä tä toinen luuli ymmärtäneensä”.

Esimerkistä näkyy, että neuvotteluissa T2 joutui sellaiseen hieman hankalaan tilanteeseen, että toinen tulkattava osapuoli ilmoitti hänelle siitä, että jotain asiaa ei tarvinnut tulkata ollenkaan. Tulkki suostui tähän ja loppujen lopuksi myönsi, että se oli hänen oma mokansa, että osapuolet eivät ymmärtäneet toisiaan ja siitä joutui, että loppujen lopuksi tuli väärinkäsityksiä, ajan kulutus ja semmoinen epäluotettava tilanne, koska kävi niin, että osapuoli vastasi väärään asiaan. Esimerkin perusteella korostuu ajatus, jonka mukaan tulkin hyvään tulkkaustapaan liittyy mm. omien virheiden tunnistaminen. Hyvä tulkki tunnistaa omat virheensä ja korvaa ne. Seuraavassa T4 kertoo siitä, että joskus asiakas pyytää häntä jättämään tai lisäämään jotain tulkkaukseen.

Esimerkki 41, T4: ”Joudunko poistamaan tai lisäämään jotain asiakkaan pyynnöstä? No tottakai. Jos asiakas sanoo (.) että asia on näin (.) mutta alä tulkkaa tätä (.) niin en mä tulkkaa. Ja jos asiakas sanoo (.) no selitä sille vielä

paremmin (.) no tottakai mä selitän. Tottakai. Miksei. Miksei (.) kuten sanoin (.) tulkkaus ei oo semmoista mekaanista paitsi tietyissä tilanteissa että täytyy sanasta sanaan tulkata. Tärkeintä on välittää ajatuksen ja keskustelu sujua luontevasti. Ja osapuolet ymmärtävät toisiaan eikä tule mitään väärinkäsityksiä eikä turhia loukkaantumisia tai muuta”.

Tästä esimerkistä näkyy, että tulkin kannattaa olla joustava ja ottaa huomioon, mitä asiakas pyytää, koska loppujen lopuksi kaikista tärkein on tulkkauksen sujuvuus. Tulkkausprosessi vaatii tulkilta keskittymistä ja joustavuutta. Tulkkaus ei ole mekaanista tekemistä, vaan luovaa työtä. Seuraava esimerkki kertoo tulkin maineesta eli siitä, mikä on jokaiselle ammattilaiselle erittäin tärkeää.

Esimerkki 42, T1: ”Tulkki on periaatteessa se henkilö (.) joka on kiinnostunut siitä, että hänelle tarjotaan töitä. Jos hän lähtee liikaa tujoittamaan ja miettimään sitä (.) jos tää nyt epäonnistuu (.) niin hän ei saa sitten enää töitä koska neuvottelut eivät johda mihinkään. Ja sitten voi jopa pahimmillaan käydä niin että maine alkaa haitata ja levittää että tulkki on ollut huono”.

T1:n mukaan, maineen luominen on erittäin tärkeä tulkin työssä. Maineen luominen voi viedä jopa vuosia ja vaatii tulkilta ammattillisuutta ja sisua (Strolz 1997: 104). Tulkin mukaan, jos neuvottelutulkkaus ei onnistunut tai jopa meni pieleen, tulkin maine voi kärsiä. Joten tulkille maine on todella tärkeä, johtuen siitä, että se on ns. lähtökohta, jonka mukaan työnantajat arvioivat tulkkia ja päättävät, tilaavat tai eivät tilaa häneltä tulkkauspalvelut. T1 pitää myös tärkeänä, että tulkin tulee luottaa omiin kykyihinsä ja intuition, koska liikaa itsekritiikki ja epävarmuus voivat johtaa väärin tulkkausratkaisuihin ja –valintoihin. Haastateltavat ovat samaa mieltä siitä, että tulkkausvirheiltä ei voi välttyä. Haastateltavat korostavat, että tarvittaessa tulkki uskaltaa pyytää asiaan jotakin selvennystä, täsmennystä tai tarkennusta, kun jotain jäi jostain syystä epäselväksi. Tässä tapauksessa kyse on oikeutetusta lisäyksestä. Seuraava esimerkki kuvaa haastateltavan suhtautumista hyvään tulkkaustapaan eli miten pätevä tulkki toimii tulkkaustilanteessa.

Esimerkki 43, T1: ”Jos jokin asia on ehkä epäselvä (.) niin hyvään tulkkaustapaan ja toimintaan kuuluu se (.) että ehkä selvittää tai kysyä lupaa tai ikään kuin kommentoi (.) Tietysti kysymällä siihen. On hankalaa kuvailevasti kääntää jos ei oikeasti ymmärrä mikä se termi on. Pyydä

selvittämään. Kysy (.) siis anteeksi (.), mikä se on. Ei muu auta (.) ympärilyöreästi voi kääntää just sen takia tulkkaa (.) kun ei ymmärrä mitä tulkkaa”.

Haastateltavan esimerkki osoittaa, että puheenvuoroja tulkaessaan tulkki koordinoi osapuolten puhetta. Esimerkiksi, tulkki saattaa pyytää tarvittaessa lisäselvennystä johonkin sanottuun, kommentoida omaa tulkeitaan, kysyä, pyytää osapuolta puhumaan yksi kerrallaan (Wadensjö 1998, 110.)

Oman erityisen kysymyksensä suhteessa siihen, tuleeko tulkin tulkata kaiken, muodostavat kiro sanat ja kysymys niiden tulkkaamisesta. Neuvottelutilanteissa on joskus riski värikkääseen kielenkäyttöön ja tulkin työssä on erittäin vaikea osata ennustaa, mitä tulee vastaan. Kuten todettiin aikaisemmin, neuvottelut voivat olla aika emotionaalisia, joten joskus jonkun osapuolen suusta saattaa tulla vihapuhetta, vahvaa kiro sanaa yms. Tulkkausta vaikeutuu myös erilaisia tekijöitä kuten esimerkiksi puheen nopeus tai epäselkeys. Tulkillla on oltava hyvä ja nopea keskittymiskyky, reaktiot ja ennakointikyky.

Kiro sanat on monikäyttöinen ja merkittävä osa monia maailman kieliä (Andersson & Trudgill 1990: 52–53). Vaikka esimerkiksi kaunokirjallisuudessa kiroilu voi korostaa tai heijastaa henkilöiden taustaan liittyviä asioita, kuten ikä tai sosiaalinen status, luonnehtia henkilöä, neuvottelutilanteissa kiroilun vaikutus voi kuitenkin olla haitallista. Tässä tapauksessa neuvottelutulkin tehtävänä on harkita nämä ilmaisut tarkkaan. Seuraava esimerkki kuvaa neuvottelutulkin suhtautumista kiroilun, haukkumasanon ja kiro sanojen tulkkaukseen neuvottelutilanteissa.

Esimerkki 44, T1: ”Minun mielestäni pitää tulkata kaikki mitä nyt tulee ja mieluummin niin että siinä säilyy myös se alkuperäisen viestin (.) kaikki sitten niin kuin sisäinen rekisteri. Että jos tulee kaikenlai- mehukasta sanastoa sekin pitää tulkata. Itse tykkään nimenomaan tällaisesta tilanteesta (.) kielellisistä ratkaisuksista (.) jolloin joutuu hankalaan (.) sellaiseen lingvistisesti hankalaan tilanteeseen. Jos ekspressiivista ilmaisua sanastoa (.) vaikeata sanastoa jolloin niin kuin oikein pistää miettimään (.) koska tämmöiset yksinkertaiset asiat ne helposti tylsistyttää (.) täytyy nauttia siitä työstä. Monet ovat sitä mieltä (.) että kiro sanoja ei ole hyvä kääntää (.) että tulkkaus ei ole soveliasta niin kuin (.) ja perustelut ovat ihan oikeutettuja (.) omalla

tavalla (.) ja että tulkki saattaa olla liikaa kiinnostunut siitä (.) miten se neuvottelu päättyy ja että olisi hyvää saada neuvotteluista hyvän tuloksen. Että sanoja kuten ”paska” tai muiden sanojen käyttö. Joku tässä väitti (.) että ei voinut uskaltaa kääntää paskaa paskaksi ettei se paskimmaks muuttuis, mutta en tiedä (.) en tiedä (.) se voi olla (.) täytyy olla aika (.) niin kuin uskaltaa olla tekemättä sitä mitä on sanottu”.

T1 uskoo, että tulkkaustilanteessa on tulkettava kaikki, mukaan lukien neuvotteluissa esiintyviä mahdollisia kirosanoja, emotionaalisia ilmaisuja yms. T1:n mukaan, nimenomaan vaikeat, monimutkaiset sanonnat, jotka vaativat tulkin nopeata tulkkausratkaisua ovat työn herkkua. Mehukkaan sanaston tulkkaaminen neuvottelutilanteessa haastaa tulkkiä jatkuvasti ja takaa samalla tulkin työn mielenkiinnon ja mahdollisuuden jatkuvaan kehittymiseen. On mielenkiintoista, ettei esimerkiksi T3 kuitenkaan tue yllä olevaa ajatusta, että neuvottelutilanteessa tulkin kannattaa tulkata neuvottelutilanteissa esiintyviä kirosanoja. Seuraavassa esimerkissä T3:n esittää omat selitykset.

Esimerkki 45, T3: ”No joskus tä- jos ymmärrän (.) että tämä toinen osapuoli jotain pötyä sanoo ja se voi vaikuttaa hänen niin kuin maineeseen (.) niin miksi minun pitää tulkata näitä paskasanoja tai muuta semmoista. En minä tulkkaa (.) Tässä mielin kun mä sanoin, että tulkin on oltava semmoinen psykologi. Hänen täytyy ymmärtää (.) että eri tilanteissa ihmiset (.) ihmisiä jännittää. Ihmisiä jännittää ja he eivät osaa joskus hillitä näitä omia tunteita ja silloin sitten tulkin täytyy osata (.) niin kuin ymmärtää ja olla semmoinen psykologi kun mä sanoin”.

T3 puolestaan toteaa, että hän ei mielellään tulkkaa kirosanoja, johtuen siitä, että ne voi vaikuttaa koko tulkkaustilanteeseen täysin negatiivisesti. Oletan, että haastateltavan mukaan, tässä tapauksessa kirosanoilla ei ole periaatteessa mitään tärkeätä merkitystä, joten ne poistetaan tulkkauksesta. Toisin sanoen, hän korostaa, että tulkin kannattaa osata ennakoida neuvottelujen tulosta. Haastateltavan mukaan, hyvä tulkki on psykologi ja hänen on oltava joustava. Haastateltava uskoo, että tämän lisäksi kirosanojen tulkaaminen voi vaikuttaa osapuolen maineeseen. Neuvottelutilanteissa kirosanojen esiintyminen liittyy suoraan emotionaalisiin ilmaisuihin ja tunteita ilmaiseviin lausahduksiin, joita osapuoli käyttää ilmaistakseen

voimakkaita tunneperäisiä reaktioita. Ne on pääosin spontaaneja, joilla voi ilmaista monia eri tunteita, kuten esimerkiksi riemua, pelkoa, pettymystä tai suuttumusta (Liimatainen 2011b: 120–121). Katsotaan seuraava esimerkki, joka liittyy emotionaalisen sanaston tulkkaamiseen.

Esimerkki 46, T1: ”Emotionaalinen sanasto. Värikkäästi väritetty. No siis niin kuin sanoin tossa äsken että jos tulkki rakastaa sitä omaa työtä (.) rakastaa sitä työntekoa (.) sitä kuinka se tapahtuu (.) niin silloin hän ei oikein jaksaa välittää eikä pidä välittää tällaista sanastoa. Että pitää sen vain välittää. Koska ensisijainen tehtävä on tehdä tilanne kielellisesti (.) hoitaa sen ja kaikki muut asiat ovat toisarvoisia. Tietenkin tulkin työssä on monta mutkaa ja moni asia täytyy muistaa. Ei pidä olla vain tällainen tehokas kone”.

T1 korostaa sen, että tulkkina kannattaa keskittyä ensisijaisesti viestin välittämiseen eli kielelliseen tehtävään ja välittää kaiken, mitä tulee esille neuvottelutilanteessa. Muut asiat ovat toissijaisia. T1 ei tue ajatusta siitä, että tulkin kannattaa välttää värikkäästi väritettyä sanastoa ja kiroilua, koska tulkin päätehtävänä on hoitaa tulkkaustilannetta kielellisesti.

Mainittakoon, että kirosanoja ja niiden tulkkausta tutkittaessa kannattaa kiinnittää huomiota kääntämisen normeihin. Normit vaihtelevat kulttuurista toiseen. Kirosanoja käännettäessään tulkin on otettava huomioon kohde- ja lähdekulttuurin normit. Jonkun tulkin tai kääntäjän suhtautuminen kirosanojen kääntämiseen voi kuitenkin poiketa yhteisön hyväksymästä normista (Chesterman 2007: 357–359). Tulkkien näkökulma kiroiluun määräytyy käyttötilanteen mukaan. Oletan, että kyse on myös ammattietiikasta. Kiroilu on universaali ilmiö, jota on hieman haastavaa määritellä (Andersson & Trudgill 1990: 52–53). Kiro sanat edustavat kulttuurisidonnaisia elementtejä, joiden käyttö on hyvin rajallista. On mielenkiintoista, että T3:n mukaan, neuvottelutilanteessa esiintyvät kiro sanat ovat pelkkä turhia ilmaisuja, jotka kannattaa jättää tulkkauksesta ehdottomasti pois. Hänen mukaansa, kielenkäyttö on aina vuorovaikutusta, ja tulkin täytyy ottaa huomioon muut ihmiset, heidän tunteensa ja mielipiteensä. Tulkin on hyvä miettiä, miten hänen sanavalinta voi vaikuttaa muihin. Pidän tärkeänä, että tulkin on osattava ymmärtää tulkkaustilannetta, olla joustava, ennustaa, tehdä oikeita valintoja.

Leppihalme (2007) tiivistää tulkin mahdolliset käännösmenetelmät seuraavasti: tulkki voi säilyttää kirosanan sitaattilainana, muuttaa, lisätä, poistaa kokonaan tai käyttää näiden keinojen yhdistelmän. Neuvottelutilanteessa tulkki itse tekee jatkuvasti valintoja, koska hän on asettunut salaisen tekijän rooliin. Haastattelujen aikana mietin seuraavaa kysymystä: millä perusteella kirosanojen tulkkaminen on oikeutettu?

Tulkkien vastauksista kävi ilmi, että he kaikki olivat pohtineet kirosanojen kääntämistä työssään myös aiemminkin. Jos katsotaan tulkin työtä sen toimijuuden kannalta, niin voidaan olettaa, että toiminnan rajat ovat aika tiukkaita. Kyse on ensisijaisesti ammattisäännöstöstä, joka voi joskus tuntua vanhalta, yleispätevältä tai osittain käyttökelvottomalta. Tulkkauksen sujuvuus riippuu tulkin henkilökohtaisista valinnoista. Tulkin henkilökohtaisilla valinnoilla on merkitystä. Jotkut heistä poistaa kirosanat kokonaan, jotkut, päinvastoin, säilyttävät niitä. Jokaisella on omat selityksensä ja perustelunsa. Kuten näkyy esimerkeistä, neuvotelutulkki analysoi tulkkauksitilannetta ja tekee valintoja sen suhteen, että tulkkako hän jotain hänen mielestään turhaan sanottua esimerkiksi kirosanaa tai ei, onko hän joustava tietyssä tilanteessa tai ei. Seuraavasta esimerkistä näkyy T1:n suhtautuminen tulkin keskeiseen rooliin.

Esimerkki 47, T1: ”Tulkin rooli? Tulkin rooli on tulkata. Tulkin rooli on hyvin keskeinen. Tulkin täytyy ottaa ihmisten välinen kansainvälinen viestintä”.

T1 korostaa, että tulkilla on keskeinen, tärkeä rooli neuvottelutilanteessa, koska tulkki mahdollistaa molempien osapuolien kommunikointia ja yhteisymmärrystä. Voidaan ajatella, että nuorena asiantuntijana valintojen tekeminen saattaa olla suhteellisen haastavaa, mutta työkokemuksen myötä tulkille on helpompi tehdä valintoja. T4 väittää, että tulkin rooli on ensinnäkin tulkata ja välittää viestiä. Seuraavassa esimerkissä T4 kuvaa neuvottelutulkin tehtävän ja siitä, miten hän itse hoitaa tulkkauksitilanteen.

Esimerkki 48, T4: ”Tulkin tehtävä on välittää se sanoma mahdollisimman tarkasti. Välitän niitä [emotionaalisia ilmaisuja] tiettyjen rajojen puitteissa ja tilannekohtaisesti”.

Ylläolevien esimerkkien perusteella voimme nähdä, että T1 ja T4 keskittyvät neuvottelutulkin keskeisimpiin rooleihin, että tulkki on ensisijaisesti viestin välittäjä. Esimerkkien tarkastelu osoittaa, että haastateltavien kuvailussa neuvottelutulkin roolit ovat lähempänä viestin välittäjä, tekijää, osallistuja, aktiivinen mutta samalla ehdottomasti näkymätön osapuoli, koordinoija, psykologi ja avustaja. Taulukosta 3 näkyy haastateltavien vastauksia siihen kysymykseen, että kannattaako tulkin tulkata kaiken.

Taulukko 3, Kannattaako tulkin tulkata kaikki?

T1	Kyllä, tulkin kannattaa tulkata kaikki
T2	Voi tarvittaessa poistaa ja korvata alkuperäisen lauseen, vaikka tulkin pitää kääntää periaatteessa kaikki täysin sanatarkkaan
T3	Kyllä, tulkille on tärkeää välittää kaikki ajatukset mitään korjaamatta
T4	Voi asiakkaan pyynnöstä korjata, lisätä tai poistaa

Taulukosta 3 näkyy, että jokaisella haastateltukilla on oma perusteltu valintansa siihen kohtaan, että kannattaako tulkin neuvottelutilanteessa tulkata kaiken vai ei ja miksi. Haastateltavat pitävät tärkeänä sitä, että tulkin työ on ensinnäkin inhimillistä asiakaspalvelutyötä ja johtuen siitä puolueettomuus ja neutraalius kuuluvat tulkin ammattukuvan epäilemättä tärkeimpiin prioriteetteihin.

4.4. Tulkki on avustaja

Jokaista ammattia määritellään funktion ja tehtävien kautta eli sen mukaan, mitä työntekijä tekee. Erich Feldwegin pitämän tulkkihaastattelun perusteella tulkki nähdään useimmiten ”avustajana”, ja tulkkausta ylipäätään pidetään palvelutyönä (Feldweg 1996: 317–318). Voidaan olettaa, että neuvottelutilanteessa on yleensä kolme eri osapuolta: toinen osapuoli – puhuja, toinen osapuoli – kuuliija ja myös tulkki. Omissa vastauksissa moni haastateltava mainitsi neuvottelutulkin roolin avustajana. On mielenkiintoista, että jokainen haastateltavista perustelee ja määrittelee kuitenkin avustajan roolia omalla tavalla. Esimerkiksi, T4 uskoo, että

tulkki neuvotteluissa esiintyy neuvottelujen osallistujana siinä mielessä, että hän toimii kahden osapuolen välillä.

Esimerkki 49, T4: ”Jos kysymys on tämmöisestä bisnes-tulkkauksesta (.) niin siinä tulkki on yksi neuvottelujen tavallaan osallistujana ja siinä kaikki hymyt (.) kättelyt ja muut semmoiset (.) tämmöinen luonteva kanssa käyttäytyminen on. Mutta tilanteen mukaan”.

Puhujan ja kuulijan roolit vaihtelevat neuvottelutilanteessa vuorotellen ja osapuolia voi olla enemmän. Seuraava esimerkki kuvaa haastateltavan käsitystä neuvottelutulkin hyvästä tulkkaustavasta ja neuvottelutulkin yhdestä tärkeimmistä rooleista – auttaa osapuolia.

Esimerkki 50, T1: ”Mä itse on sitä mieltä (.) että tulkin on oltava siinä tilanteessa [neuvottelutilanteessa] mutta ei saa toisaalta vaikuttaa (.) niin kuin toimia sillä tavalla (.) että vaikeuttaa tai edesauttaa näkyvästi. Tietysti hyvään tulkkaustapaan kuuluu se (.) että pitää olla neutraali ja tulkkaa mitä se on ja ikään kuin ei tee mitään muuta (.) mutta tulkin työkuvaan kuuluu koulutuksen lisäksi myös osapuolten auttaminen. Jos jokin asia on ehkä epäselvä, niin hyvään tulkkaustapaan ja toimintaan kuuluu se että ehkä selvittää tai kysyy lupaa tai ikään kuin kommentoi (.) Tietysti kysymällä siihen. Esimerkkejä? Semmoisia esimerkkejä löytyy sieltä sun tätä runsaasti erityisesti kun kaksi erilaista kulttuuria kuin suomalainen ja venäläinen kulttuurit kohtaavat ja silloin kun ymmärryksiä alkaa tulla erityisesti jos sanotaan venäjänkielinen henkilö tulee jostain muualta kuin Karjalasta sanotaan tuolta keski-Venäjältä (.) Se on niin kuin kulttuurisidonnainen asia”.

T1 määrittelee tulkin roolin avustajana korostaen, ettei missään nimessä saa edesauttaa osapuolta tai vaikeuttaa tilanteeseen näkyvästi. Hänen mielestään, tässä tapauksessa kyse on hyvästä tulkkaustavasta, kun tulkki auttaa neuvottelujen osapuolia tekemällä niin, että osapuolet ymmärtävät toisiaan ja saavat asiansa ymmärretyksi. Tulkin ei saa vaikuttaa tulkkaustilanteeseen eli edesauttaa näkyvästi. Seuraava esimerkki kuvaa haastateltavan käsitystä siitä, mikä voi olla hänen mielestään epäedullista tulkattaville. Tässä on erittäin mielenkiintoinen ajatus siitä, että tulkin on oltava aina mukana ja läsnä tietyssä neuvottelutilanteessa eli ei saa olla välinpitämätön.

Esimerkki 51, T1: ” Yhteistyö tulkattavien kanssa. No sehän on niin se on se hyvin miten se nyt on se on perin asia. Että täytyy luoda niin hyvät suhteet miten tulkin on mahdollista (.) koska tulkin kautta se koko tilanne alkaa pyöriä. Jos tulkki vetäytyy sivuun ja on ikään kuin neutraali ja sitten vielä niin kuin vetäytynyt ja sitten mulkoileva ja silloin se koko tilanne saattaa olla epäedullinen tulkattaville”.

T1 korostaa, että tulkki on tulkkaustilanteen aktiivinen osallistuja, jonka avulla viestintä sujuu. T1 uskoo, että tulkin käyttäytyminen neuvottelujen aikana voi vaikuttaa koko tulkkaustilanteeseen joko positiivisesti, tai negatiivisesti. Tulkilta vaaditaan varmaa esiintymistä, varsinkin kun kyse on neuvottelutulkkauksesta, koska yleensä tulkki edustaa molempia osapuolia. Tässä tapauksessa tärkeintä on myös se, että tulkki ei kuitenkaan saa pitää itseään neuvottelujen tärkeimpänä henkilönä. Tulkin tehtävä on auttaa neuvotteluihin osallistuvia osapuolia. Seuraavasta esimerkistä näkyy haastateltavan käsityksensä tulkkauksen laatukriteereista.

Esimerkki 52, T3: ”Hän [neuvottelutulkki] ei missään nimessä voi kiinnittää itseensä mitään huomiota osapuolten huomiota, hänen tulkkaus pitää- pitäisi sujua niin joustavasti ja hyvin (.) että tulkkausten jälkeen kukaan ei huomaa edes sitä tulkkia. Jos tulkista ei puhuta (.) eikä tulkkauslaadusta ei puhuta neuvottelujen jälkeen (.) se on niin kuin semmoinen palkinto mun mielestäni. Että kaikki on mennyt hyvin (.) se tarkoittaa”.

T3 määrittelee hyvän tulkauksen niin, että tulkkauksen aikana tulkkia ei edes huomaa eli neuvottelut sujuu ongelmitta. Tässä tapauksessa on syytä mainita Grünbergin esittämän ajatuksen, joka korreloi haastateltavan tulkin ajatuksen kanssa siitä, että paras tulkin saama palaute hyvin toteutetusta tulkkauksesta oli se, ettei tulkkia edes huomannut koko tulkkauksen aikana (Grünberg 1997: 138, Sunnari 2002: 315).

Vaikka tulkki on periaatteessa tulkkaustilanteen näkymätön osallistuja, sillä voi silti olla aktiivinen rooli avustajana, jos esimerkiksi neuvottelujen aikana joku osapuoli ei ymmärrä jotain asiaa. Haastateltava tulkki korostaa kuitenkin, että tässä tapauksessa kyse on henkilökohtaisesta kokemuksesta eikä se on ainoa oikea ratkaisu. Tulkki voi myös pelastaa koko tilanteen esimerkiksi seuraavasti:

Esimerkki 53, T3: ” No minä olen jo sen verran kokenut ihminen ja silloin kun esimerkiksi neuvottelut menee johonkin harhaan (.) pieleen (.) pelastan koko tilanteen (.) niin se pelastusmies on nimenomaan tulkki tässä tapauksessa minun mielestäni (.) ainakin minun tilanteissa on ollut semmoista (.) että pelastin monesti neuvottelut. Sitten (.) jos joku osapuoli esittää ajatuksen vinosti (.) kierosti (.) epäymmärrettävästi (.) niin kyllä sitten minä autan toista osapuolta jo omin (.) sanoin (.) kerron (.) että mistä on puhe (.) koska kun huomaat kasvoista ja silmistä (.) että toinen osapuoli ei ymmärrä yhtään mitään (.) koska tämä puhuu kaikenlaista semmoista aivan (.) hölyä ja pötyä ja vaikka mitä puhuu (.) niin (.) no se tapahtuu ei korkealla tasolla. Se tapahtuu silloin (.) kun on aivan tasavertaiset tommoiset osapuolet ja kun puhutaan siis (.) tämä on aika monimutkainen ja vaikea kysymys (.) neuvotteluasiat koska neuvotellaan aivan vaikka mistään (.) siis neuvotellaan seminaarin järjestämisestä (.) neuvotellaan kaupasta (.) neuvotellaan jopa rauhan asioista (.) niin jokaisessa tilanteessa on oma tommoinen käytösmuoto minun mielestäni”.

T3 korostaa, että tulkki toimii avustajana kommunikointitilanteessa, jossa osapuolet odottavat tiettyä tulosta. T3:n mukaan, avustaja on ns. pelastusmies, jonka tehtävänä on auttaa ja tarvittaessa pelastaa tulkkaustilannetta. Huomionarvoista on se, että tulkin käyttäytyminen ei saa haitata tulkkaustilanteen sujuvuutta. Tulkki toteuttaa osapuolten keskustelun mahdolliseksi ja siinä tulkki toimii avustajana. Saada toisen osapuolen ymmärretyksi on neuvottelutulkin tärkeimpiä tehtäviä. Omassa esimerkissään T3 käyttää ”pelastaa”-verbiä selittäen, että pelastamalla tilannetta tulkki auttaa osapuolia, koska loppujen lopuksi neuvottelutilanteessa tärkeintä on saada jonkinlainen tulos. Tulkki voi myös auttaa osapuolta esittämään omia ajatuksiaan, jos hän ei pysty muodostamaan ajatusta. T3 korostaa, että jokaisessa tulkkaustilanteessa on katsottava ensisijaisesti tilanteen mukaan. Omissa vastauksissaan T4 mainitsee myös siitä, että tulkkina voi pelastaa tilannetta. T4 kertoo omasta tapauksesta neuvottelutilanteesta:

Esimerkki 54, T4: ”Kerran olin seuraavassa tulkkaustilanteessa. Venäläinen nainen oli tarjoamassa suomalaiselle viranomaiselle lahjusta. Mutta mä ymmärsin (.) että hän on täysin tietämätön suomen käytännöistä (.) hän oli

vasta tullut maahan (.) ja mä sanoin hänelle (.) ettei mä halua hänelle ongelmia (.) koska se vain toimii sen oman maan tapojen mukaisesti (.) koska Venäjällä se oli aika tavallista (.) että viranomaisille tarjottiin jotakin ja sitten asia hoitui. Mutta mä sanoin että nyt me ollaan Suomessa ja valitettavasti tämä ei ole täällä soveliasta. Hän ymmärsi asian. Ja mä en tulkaannut sitten sitä. Siinä tilanteessa mä halusin asian hoidettua. Hän ei siis ollut siitä lahjasta kiinni (.) vaan toimi oman maan tapansa mukaan (.) hän halusi tarjota (.) mutta mä tiesin että Suomessa se ei kuulostaisi hyvältä (.) mutta joo se oli ehkä tällöisiä ainoita esimerkkejä”.

Haastateltava keskittyy siihen, että tärkeintä on osapuolten neuvominen hankalassa tai ristiriitaisessa tulkkaustilanteessa. Tulkista riippuu, miten tulkkaus sujuu ja miten eri kulttuureissa olevilla ja eri kieliä osaavilla osapuolilla yhteisymmärrys rakennetaan ei vain kielellisestä, vaan myös kulttuurisesta näkökulmasta. Tässä tapauksessa kyse oli eniten kulttuurisesta aspektista eli siitä, onko tapana tehdä lahjoja virallisissa neuvotteluissa Suomessa ja Venäjällä. Liiketoiminta on ihmisten välistä vuorovaikutusta. Pienet lahjat ja vieraanvaraisuus ovat osa siitä arkielämässä. T4 viittaa siihen, että vaikka Venäjällä tällöinen käyttäytyminen on periaatteessa sallittavaa, mutta Suomessa ei ole normaalisti tapana antaa lahjaksi. T4:n mukaan, lahjojen ja vieraanvaraisuuteen tulee kiinnittää huomiota. T4 selittää, että vaikka venäläisen osapuolen ajatus on hänelle selvää siinä mielessä, että toinen osapuoli halusi vain ilahduttaa toista osapuolta antamalla lahjaa, mutta tästä voi olla ikäviä seurauksia. On mielenkiintoista, että tässä tapauksessa neuvottelutulkki astuu pois pelkästään tulkin roolista ja esiintyy samalla tavallisena ihmisenä, neuvomalla osapuolta, miten on parempi käyttäytyä toisessa kulttuurissa. T4 uskoo, että osapuolten kannattaa pitää mielessä toisen maan tapoja ja kulttuurisia аспектеja.

Esimerkki 55, T4: ”Joskus meikäläisillä siis omalla firmalla joskus sanon (.) ettei asia kannata ilmaista tällä tavalla. Varsinkin kun meillä on semmoisia kokeneita Venäjän kävijöitä ja mä olen ollut usein kokouksissa ja tiedän miten toimia ja sitten on sellaisia (.) jotka eivät ole hirveesti toimineet venäläisten kanssa (.) ja mä koen että mä olen siinä jonkinlainen asiantuntija (.) jolla on oikeus niin kuin neuvoa miten venäläisten kanssa toimitaan, esimerkiksi kun mä sanon (.) nyt on maljapuhe (.) teidän vuoro jo jo ihan

sellaista. Oman firman tulkki on aivan eri tilanne kuin jos on ulkopuolinen tulkki. Tässä mä toimin paljon vapaammin (.) kerron paljon enemmän asioista”.

Haastateltava kertoo siitä, että hänen mielestään tulkki ei ole niin sanottu avustaja, koska hän toimii puolueettomana viestin välittäjänä, mutta tarvittaessa hän osaa neuvoa niin, että tulkkauksen luotettavuus ei olisi kärsinyt ja että osapuolten vuoronvaikutuksen sujuvuus olisi saavutettu. Tässä tapauksessa avustaja on asiantuntija, jolla on hyvä kulttuurituntemus. Vaikka omissa vastauksissa T4 kertoo enemmän sellaisista pienistä kulttuuriasioista, kuten esimerkiksi lahjoista, maljapuheesta jne, mutta silti pidän tärkeänä toisen kulttuurin osaamisen varsinkin kun kyse on neuvottelutulkkauksesta. Voidaan sanoa, että tässä tapauksessa neuvottelutulkki esiintyy kulttuuriasiantuntijan roolissa, joka pystyy neuvomaan tietyssä vuorovaikutustilanteessa. Oheisessa taulukossa on haastateltavien ajatukset.

Taulukko 4, Tulkki on avustaja

T1	Tulkin saa auttaa, muttei edesauttaa *tässä: ”edesauttaa” tarkoittaa vaikuttaa tulkkauksitilanteeseen
T2	[T2 vastauksista ei löytynyt tulkin roolista avustajana liittyviä kommentteja]
T3	Tulkki on pelastaja. Auttaa eli pelastaa tilannetta
T4	Tukki on asiantuntija. Auttaa eli neuvoa esim. kulttuurisissa asioissa

Voidaan päätellä niin, että tulkki ei toimi osapuolen avustajana yleisessä merkityksessä, mutta neuvottelutulkin toimenkuvaan liittyy toisen osapuolen auttaminen. Jokainen haastateltava tulkki ymmärtää ”avustaja”-sanaa omalla tavalla. Näistä esimerkeistä kävi ilmi, että haastateltavat määrittelevät neuvottelutukin roolia avustajana seuraavasti: neuvottelutulkki on asiantuntija, joka on valmis auttamaan osapuolta, osaa tarvittaessa pelastaa tilannetta, esimerkiksi neuvomalla tai ehdottamalla.

4.5. Vaitiolovelvollisuus

Tulkin keskeisiin periaatteisiin liittyy ehdoton vaitiolovelvollisuus. Haastattelukysymykset ei sisälly tarkkaa kysymystä salassapitovelvollisuuteen liittyen, mutta on mielenkiintoista, että kaksi haastateltavaa mainitsivat vaitiolovelvollisuuden tulkin tärkeänä periaatteena.

T1 (Esimerkki 1) mainitsee tulkin ammattiin liittyviä tärkeimpiä periaatteita, jotka hänen mukaansa määrittelevät neuvottelutulkin roolia. Esimerkissä T1 viittaa tulkin ammattisäännöstöön ja mainitsee muun muassa salassapitovelvollisuuden. Tiukka salassapitovelvollisuus eli ehdoton vaitiolovelvollisuus sitoo ammattitulkkeja. Tulkin ammattisäännösten vaitiolovelvollisuus on asetettu etusijalle: ”Tulkilla on vaitiolovelvollisuus” (Hietanen 2004: 35-40). On kuitenkin mainittava, että tutkielman haastattelurunkoon ei liittynyt erikseen kysymystä salassapitovelvollisuudesta, vaan haastateltava otti itse asia puheeksi haastattelun aikana. Salassapitovelvollisuuteen liittyy myös seuraava esimerkki, jossa T3 kertoo omasta työstään 90-luvulla Neuvostoliitolla toimivana neuvottelutulkkina:

Esimerkki 56, T3: ”Koska silloin kun mä tulkkasin nämä [tässä: liike-elämän neuvottelut] mulla oli vaitiolovelvollisuus (.) minä ymmärsi (.) mistä vakavista asioista on kyse (.) ja se vaitiolovelvollisuus on tässä tosi tärkeä (.) Ja siis ensinnäkin etiikka niin kuin tämä vieraan kielen tuntemus (.) kulttuurin tuntemus (.) mutta vaitiolovelvollisuus. Konferenssissa ei voi puhua vaikka mistä (.) ei ole mitään auditorian salattava (.) mutta neuvottelut (.) tässä on vaitiolovelvollisuus. Ei saa missään nimessä (.) kenellekään kertoa siitä, mistä osapuolet ovat neuvottelleet. Tulkin säännösten kodeksi on tärkeä”.

T3 korostaa tulkin ammattisäännösten noudattamisen tärkeyden. Tämä liittyy kiinteästi tulkin ammattietiikkaan. Olen sitä mieltä, että tulkin etiikka on yhtä kuin hyvä tulkintapa, jolloin tulkki toimii ammattillisesti ja tehokkaasti. Se tarkoittaa sitä, että tulkki ei saa kertoa pidetystä neuvottelutilanteesta mitään. Tämän lisäksi T3 antaa selventävän lisäyksen vastauksessaan siitä, miten konferenssitulkkaus eroaa neuvottelutulkkauksesta. Hänen mielestään, neuvottelutulkin keskeisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa vieraan kielen sekä kulttuurin tuntemus ja samalla salassapitovelvollisuus, koska siitä riippuu neuvottelutulkkauksen laatu. Kaksi

haastateltavista (T1 ja T3) pitivät tärkeänä salassapitovelvollisuutta neuvottelutulkkausessa ja kertoivat vapaasti siitä omissa vastauksissaan.

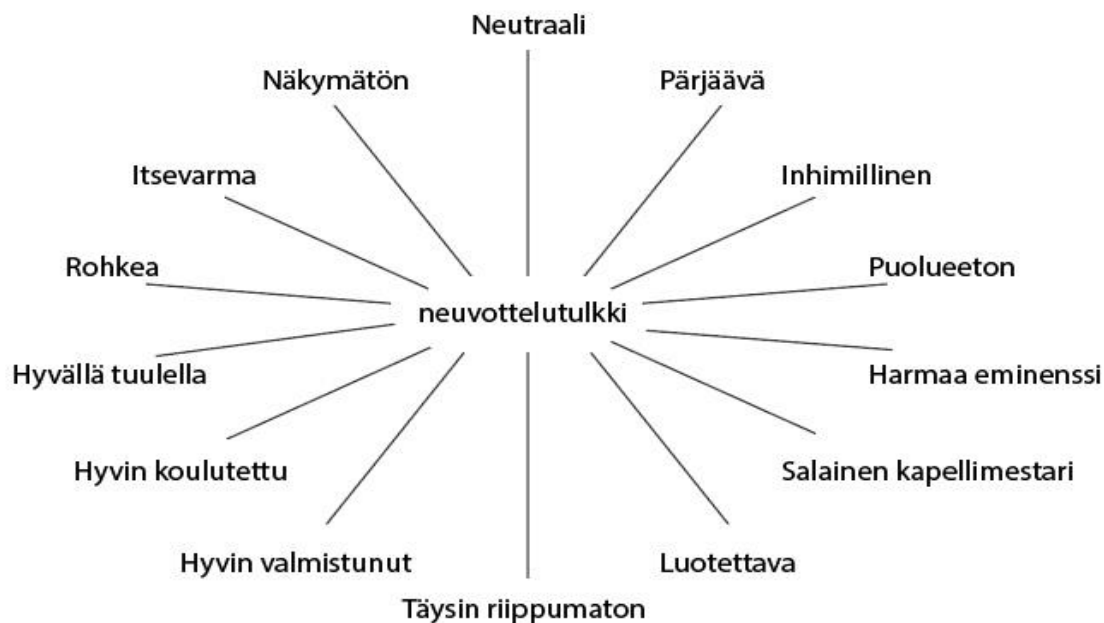
On totta, että ammattilaista neuvottelutulkkaa sitoo ehdoton vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuus on tulkkausalan perusvaatimus ja siihen kiinnitetään erityistä huomiota.

4.6. Yhteenveto analyysiluvusta

Olen tarkastellut luvussa 4 neuvottelutulkin rooleja ja periaatteita haastateltavien kokemusten perusteella. Omissa vastauksissaan haastateltavat mainitsivat neuvottelutulkin muutaman tärkeän roolin ja periaatteen, jotka vaikuttavat tulkkauksen laatuun ja osapuolten yhteisen ymmärryksen luomiseen. Neuvottelutulkin rooleihin liittyy muun muassa neutraali ja puolueeton viestinvälittäjä, avustaja ja työväline, joita olen kaikkia käsitellyt edellä omissa alaluvuissaan.

Käsityksiä tuli toki aineistossa esiin monia muitakin. Seuraava kuvio esittää laajemmin haastateltavien esiin nostamia neuvottelutulkin rooleja ja periaatteita, joihin esimerkiksi vasta aloittelevan tulkin kannattaa ehdottomasti kiinnittää huomiota.

Kuvio, Neuvottelutulkin rooleja ja periaatteita

Perinteisesti neuvottelutulkin toimenkuvan yhteydessä on puhuttu roolista, jossa korostetaan tulkin rooli neutraalina ja puolueettomana viestinvälittäjänä. Käytännössä tulkkaustilanne saattaa sisältää paljon muutakin kuin pelkkä viestien välittämistä, esimerkiksi neuvottelutulkin tehtäviin kuuluu toimeksiantoon valmistautuminen. Kaiken edellä kuvatun valossa voi sanoa, että neuvottelutulkin toimenkuva on erittäin monipuolinen, esimerkiksi, tulkin on oltava itsevarma, rohkea, inhimillinen ja täysin riippumaton. Neuvottelutulkilla on keskeinen rooli neutraalina ja puolueettomana viestinvälittäjänä neuvottelutilanteessa, koska tulkki mahdollistaa molempien osapuolien sujuvaa kommunikointia ja yhteistymmärrystä. Neuvottelutulkin tärkeimpiin periaatteisiin liittyy ehdoton vaitiolovelvollisuus.

Tutkielman tekeminen herätti minussakin paljon kysymyksiä neuvottelutulkin toimenkuvasta ja valinnoista. Esimerkiksi, neuvottelutulkin neutraalisuutta pidetään itsestäänselvänä tulkkausvaatimuksena, mutta haastatteluista kävi ilmi, että käytännössä haastateltavat arvioivat neuvottelutulkin työtä ja hänen tekemiään valintoja joskus tilannekohtaisesti. Neuvottelutulkki osaa päättää ja toimia tarvittaessa joustavasti.

Olin miettinyt pitkään haastattelun aiheita ja kysymyksiä ennen haastattelujen tekemistä. Vaikka kaikissa neljässä haastatteluissa ei tullutkaan esiin kaikkia samoja käsityksiä, keskustelut haastateltavien kanssa osoittautuivat kuitenkin siinä mielessä hedelmällisiksi, koska haastateltavat kertoivat avoimesti omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Neuvottelutulkkeja haastatellessani itselleni tulivat yllätyksenä tulkkien erilaiset kertomukset ja käsitykset neuvottelutulkkauksesta ja omasta urastaan.

5. Johtopäätökset

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten haastateltavat suhtautuvat joihinkin neuvottelutulkin rooleihin liittyviin kirjoittamattomiin eettisiin periaatteisiin. Lisäksi tavoitteena oli saada selville, miten teoria kohtaa todellisuuden yritysmailman neuvottelutilanteissa eli mikä ohjaa ja tukee neuvottelutulkkia: asioimistulkin ammattisäännöstö, tulkin oma kokemus vai ehkä jokin muu. Työn tavoitteena oli myös antaa lukijalle ymmärrys siitä, mitä neuvottelutulkkaus on ja mitkä valintoja neuvottelutulkki tekee tietyssä neuvottelutilanteessa eettisestä, kielellisestä ja kulttuurisesta näkökulmasta.

Olen sitä mieltä, että haastatteluformaatti sovi erinomaisesti tähän tutkimukseen, koska haastattelujen avulla onnistuin saada haastateltavilta tärkeimpiä käsityksiä neuvottelutulkin toimenkuvasta, rooleista, päätehtävistä ja työvalinnoista, joista riippuu neuvottelujen sujuvuus ja osapuolten tyytyväisyys. Olen tyytyväinen saamiini vastausten määrään ja laatuun.

Opinnäytetyön analyysiluvusta 4 tulee selvästi esiin, että neuvottelutulkin ihanteet eivät aina toteudu käytännössä tietyssä neuvottelutilanteessa, varsinkin kun neuvottelujen osapuolet ja heidän välillä toimiva neuvottelutulkki kommunikoivat keskenään. Yksi esimerkki tällaisesta on kirosanojen tulkkaus neuvottelutilanteessa. Tulkkien yleisen ammattisäännösten mukaan, tulkin tulee välittää kaikki mitä tulkattava sanoo niin tarkasti kuin mahdollista. Joskus neuvottelutilanteessa esiintyy emotionaalisia ilmaisuja tai kirosanoja, jotka tulee välittää kohdekielelle vastaavalla tavalla. Tässä tapauksessa tulkista riippuu, miten hän toimii ristiriitaisessa tulkkaustilanteessa: tulkaako hän kirosanan konemaisesti, jättääkö pois vai korvaa sen toisella sanalla. Haastateltavat suhtautuivat kirosanojen tulkkaukseen neuvottelutilanteessa erilaisesti: toiset tulkaavat mitään pois jättämättä ja toiset päinvastoin välttävät kirosanojen tulkkaamista, etsivät vastinetta tai jättävät kirosanan pois, jos heidän mielestään se ei vaikuta neuvottelujen etenemiseen.

Neuvottelutulkilla on tiettyjä rooleja, joiden mukaan hän kommunikoi osapuolten välillä ja saa neuvottelut hoidettua. Haastatteluista kävi ilmi, että neuvottelutulkin pääroolina on neutraali ja puolueeton viestinvälittäjä, vaikka tulkilta voi löytyä myös muita tärkeitä rooleja, esimerkiksi avustaja tai työväline. Neuvottelutulkki voi astua

pois pelkästään tulkin roolista ja neuvoa tarvittaessa osapuolta kulttuurisissa asioissa, miten on parempi käyttäytyä toisessa kulttuurissa (esim. lahjat ja maljapuhe). Neuvottelutilanteessa tulkki pyrkii esiintymään puolueettomana, neutraalina aktiivisena osapuolena, viestinvälittäjänä, joka mahdollistaa osapuolten kommunikointia ja neuvottelujen sujuvuutta.

Aineistoni mukaan neuvottelutulkkia tukee ja ohjaa ensisijaisesti tulkin omat kokemukset ja ammattietiikan periaatteet. Kaikilla haastatettavilla on kertynyt omia kokemuksiaan neuvottelutulkin työstä ja myös vajaa puolet heistä toteaa muuttuneensa työvuosien myötä. On mielenkiintoista ja samaan aikaan erittäin haastavaa, että neuvottelutulkeilta puuttuu neuvottelutulkeille tarkoitettu ammattisäännöstö, josta voisi saada tarvittaessa tukea ja apua, varsinkin ristiriitaisissa ammattieettisissä kysymyksissä, kuten esimerkiksi kirosojen tulkkaamisessa neuvottelutilanteessa tai jos tulkki on vasta aloittanut uransa eikä osaa arvioida, toimiiko hän oikein tai väärin. Haastateltavien mukaan neuvottelutulkkauksen aikana tehdään jatkuvasti valintoja: toiset valinnat liittyvät sanastoon, toiset kielioppiin ja toiset ammattietiikkaan. Valinnat voivat olla tahallisia ja tahattomia ja nimenomaan tulkki on vastuussa omista valinnoistaan.

Valtaosa päivittäisistä eettisistä valinnoistamme jää näkymättömiin emmekä pysähdy niitä miettimään. Nämä valinnat ovat kuitenkin kuin veteen heitettyjä kiviä, joiden vaikutus kantaa kauas. Ammattietiikka on arvovalintoja. Haastattelujen perusteella neuvottelutulkilla on myös eettisiä periaatteita, jotka ohjaavat häntä työtehtävissään. Aineistoni mukaan, neuvottelutulkin eettisiin periaatteisiin liittyy ensisijaisesti se, että tulkki on neutraali ja puolueeton viestinvälittäjä ja tulkilla on salassapitovelvollisuus. Työtehtävissään neuvottelutulkki pyrkii aina kattavaan ja rehelliseen tulkkaukseen. Neuvottelutulkki on vastuussa siitä, miten vuorovaikutus syntyy osapuolten välillä, kuinka hyvin osapuolet ymmärtävät toisiaan ja miten neuvottelut sujuu. Aineistoni mukaan, tulkin työstä voi riippua neuvottelujen tulosten saavuttaminen. Jos tulkki ei ole sisällä tulkkaustilanteessa eikä häntä kiinnosta osapuolten kommunikoinnin luominen, tulkkauksen laatu voi kärsiä ja samalla voi kärsiä tulkin maine. Maineen luominen voi viedä vuosia. Tärkeintä on vastuu osapuolten suhteen ja omaa itseä kohtaan.

Minua kiinnosti tätä tutkimusta aloittaessa myös, missä tapauksissa neuvottelutulkki joutuu käyttämään poistoja, korvauksia ja lisäyksiä ja missä tapauksissa niitä pidetään oikeutettuina. Haastateltavien vastausten perusteella sain selville, että tulkkauksen laatuun vaikuttavat tekijät (kuten esimerkiksi tulkin esiintymisjännitys, tulkattavan puheen nopeus tai selkeys jne.) ja myös tulkin kompetenssit vaikuttavat luotettavaan tulkkaukseen kansainvälisten neuvottelujen yhteydessä. Aineistossani tuli esille, että kun puhetta tulkataan, tulkkauksen kannalta olennaisiksi muodostuvat esimerkiksi osapuolen puheen rakenne, puheen nopeus ja selkeys. Selkeä ja loogisesti etenevä keskustelu helpottaa neuvottelutulkausta. Haastateltavien käsitysten mukaan, tulkatessaan neuvottelutulkki osaa ymmärtää mahdollisten tarpeettomien poisjätöjen, korvausten ja lisäysten sisällöllisten ja eettisen vaikutuksen.

Aineistoni mukaan, tulkki joutuu usein lisäämään tulkkaukseen sellaisia kohtia, joita ei esinny osapuolen alkuperäisessä puheessa. Haastateltavat korostavat sitä, että tässä tapauksessa kyse on yleensä niistä lisäyksistä, jotka tarkentavat, selventävät tai lisäävät tärkeätä tietoa viestin kannalta. Tässä tapauksessa lisäys on oikeutettu ja sen tarkoituksena on selkeyttää alkuperäistä viestin sisältöä.

Haastateltavat mainitsivat, että tulkki joutuu joskus käyttämään korvausta siinä tapauksessa, jos hän ei osaa tai ei muista heti jotakin termiä, ja joutuu etsimään synonyymiä, vastaavaa käsitettä tai tulkata ympärilyöreästi. Tämän lisäksi, korvausta voidaan pitää perusteltuna ja oikeutettuna, jos se ei muuta viestin sisältöä eikä vaikuta viestin alkuperäiseen tulkintaan.

Neuvottelutulkki joutuu joskus tiivistämään ja muuttamaan lauseita niin, että jotain voi jäädä pois tulkkeesta. Haastateltavien mukaan, poiston käyttö on oikeutettua, jos alkuperäisen tulkkeen merkitys ei kärsi. Aineistoni mukaan, neuvottelutulkki voi tarvittaessa poistaa jotakin osapuolen pyynnöstä. Aineiston tarkastelu osoittaa, että neuvottelutilanteessa haastateltavat tulkit joutuvat käyttämään lisäyksiä, korvauksia ja poistoja yleensä vaistonvaraisesti tai tilanteen mukaan.

Haastateltavat kiinnittävät erityistä huomiota tulkkaukseen valmistautumiseen, johtuen siitä, että jos tulkki valmistautuu toimeksiantoon huolellisesti, voitiin ennakoida tulevan puheen ongelmakohtia, esimerkiksi uutta sanastoa, terminologiaa yms. Haastateltavien vastauksista tuli esille erilaisia mielenkiintoisia kokemuksia,

yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, jotka liittyvät sekä ammattietiikkaan, että myös yleiseen käyttäytymiseen neuvottelutilanteessa. Vasta aloittelevalla neuvottelutulkilla ei ole paljoa kokemusta eikä myöskään ennakoasenteita. Haastateltavat korostavat sitä, että hyvä tulkki tietää omat rajansa, osaa tunnistaa omat virhensä ja korjaa ne. Esiin nousikin, että kokemuksen rooli nousi merkittäväksi tekijäksi osana ammattitaitoa. Hyvällä tulkilla on kova halu kehittyä vielä paremmaksi. Ammatillinen neuvottelutulkki hoitaa tulkkauksilanteen inhimillisesti.

Haastateltavat korostavat sitä, että neuvottelutulkkausessa tärkeintä on tilannetajua, jolloin tulkki osaa päättää, uskaltaa tehdä päätöksiä ja perusteltavia valintojaan. Neuvottelutulkin henkilökohtaisilla valinnoilla on merkitystä.

Tutkimusta olisi hyvä jatkaa. Tekemäni tutkimus avaa uusia jatkotutkimusmahdollisuuksia aihealueelle, josta neuvottelututkimukseen liittyvää tutkimusta löytyy melko vähän. Jatkotutkimukseksi voin ehdottaa esimerkiksi kysyä kokeneilta neuvottelutulkeilta, millainen voisi olla liike-elämän neuvottelutulkin ammattisäännösten periaatteita. Näitä kysymyksiä olisi hyödyllistä esittää sekä neuvottelutulkeille, jotka osaavat arvioida neuvottelutulkin toimenkuvaan liittyviä eettisiä ja ammatillisia periaatteita että esittää myös opiskelijoille ja vasta aloittaville tulkeille, jotka haluavat erikoistua neuvottelutulkkauseseen.

Neuvottelutulkkausalan tutkimuksessa voisi esimerkiksi keskittyä myös rajattuun tulkkaukskontekstiin, esimerkiksi, myyntikokoukseen tai palautekeskusteluun. Neuvottelutulkkausalan liitettäviä vaatimuksia voisi myös olla hedelmällistä tutkia myös asiakkaiden näkökulmalta.

Neuvottelutulkkausalan tutkimuksesta riittää runsaasti tutkittavaa jatkoon. Olen sitä mieltä, että neuvottelutulkkaus tulee olemaan ajankohtainen tutkimusaihe tulevina vuosina, johtuen siitä, että elämme monikulttuurisessa maailmassa, jossa pidetään yhä enemmän kansainvälisiä neuvotteluja ja tarvitaan neuvottelutulkkausalan erikoistuneita tulkkia.

Lähteet

Andersson, L. & Trudgill, P. 1990: *Bad language*. Oxford.

Barhudarov 1975 = Бархударов, Л.С. Язык и перевод. Москва: «Международные отношения».

Berber, Diana & Grundström, Eija. *Oikeustulkkauksen etiikka ja eetos*. Kääntäjä – lehti 2017:4. 27-28

Brislin, Ricard. W. 1976. *Translation: Application and Research*. New York: Gardner Press Inc.

Chesterman, Andrew 1997: *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Gile, D. “Basic Theoretical Components in Interpreter and Translator Training.”
Dollerup, C. and Loddegaard, A. (eds). *Teaching Translation and Interpreting: Training, Talent and Experience*. Amsterdam: John Benjamins, 1992.

Hietanen, Kaarina 2002: ”Tulkkausviestintä ammattina” teoksessa *Alussa oli käänös*, toim. Oittinen Riitta ja Mäkinen Pirjo, Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 2002. S.277-293

Hietaranta, Pertti 1991. Kääntämisen perusteita. *Virittäjä* 1991:4. 464-466

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.

Ingo, R. 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. Juva: WSOY.

Jänis, Maria 2001: Kääntämisen laatu. Teoksessa Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampere University Press. 67-81

Leinonen, Maria 2003: *Tulkin ammattitaito. Tiedot, taidot ja valmiudet ammatinharjoittamisessa*. opinnäytetyö

Leppihalme, Ritva 2007. Kääntäjän strategiat. Riikonen, H.K.; Kovala, Urpo; Kujamäki, Pekka; Paloposki, Outi (toim.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. SKS. Helsinki. 140-373

Miettinen, Sami & Torkki, Juhana 2009. Neuvotteluvalta. Miten tulen huippuneuvottelijaksi. WSOY, Helsinki.

Oittinen, Riitta 1997. Liisa, Liisa ja Alice. Matkakirja. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala. S. 55-72.

Pöchhacker, Franz 2004: *Introducing Interpreting Studies*. Lontoo: Routledge.

Reiss, Katharina & Hans J. Vermeer. 1986. Mitä kääntäminen on. Helsinki: Gaudeamus

Saresvuo, Johanna & Ojanen, Sirkka-Liisa 1988. Tulkin käsikirja.

Helsinki:Gaudeamus.

Sunnari, Maria 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. Tommola, Jorma (toim.), *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Painosalama, Turku. 25-35.

Sunnari, Maria. 2015. Katsaus tulkkauksen ja tulkkikoulutuksen historiaan. Teoksessa Sirkku Aaltonen, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.) *Käännetyt maailmat. Johdatus käänösviestintään*. 181-197. Gaudeamus, Helsinki.

Tenhonen-Lightfoot, Erja. (ei pvm). Luentomateriaali 2018. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vehmas-Lehto, Inkeri (1999) Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käänösteoriaan. Yliopistopaino. Helsinki.

Välimäki, Jacqueline 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. Tommola, Jorma (toim.), *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Painosalama, Turku. 139-140.

Wadensjö, Cecilia 1988: *Interpreting is Interaction*. Addison Wesley Longman Inc., New York.

Verkkolähteet

SKTL = Suomen Kääntäjien ja Tulkkien Liitto: Asioimistulkin ammattisäännöstö.

Saatavana pdf-versiossa:

https://www.sktl.fi/@Bin/316510/Asioimistulkin_ammattissa%CC%88a%CC%88nn%CC%88sto%CC%88_ilman_kuuloliittoa.pdf

[Viittauspäivä: 19.8.2019]

Ulkoministeriö 2019. Suomen ja Venäjän rajat ylittävä yhteistyö. Saatavana nettisivulla:

<https://um.fi/suomen-ja-venajan-yhteistyö>

Liitteet

Liite 1

1 (1)

ASIOIMISTULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Asioimistulkkaus on viranomaisen, yhteiskunnan virallisen instituution tai jonkin muun tahon ja yksilön tai pienehkön ryhmän välisen dialogin tulkkausta. Tässä säännöstössä tulkilla tarkoitetaan koulutettua ja/tai kokenutta ammattilaista ja tulkkauksen asiantuntijaa, joka on tulkkaustilanteessa täysin puolueeton ja riippumaton. Ammattisäännöstö sitoo, ellei laista tai asetuksista yksittäistapauksissa toisin johdu, sen laadintaan osallistuneiden, tulkkeja edustavien liittojen jäseniä: puhuttujen ja viitottujen kielten tulkkeja, kirjoitustulkkeja ja puhetta tukevien tai korvaavien menetelmien tulkkeja.

Asioimistulkin eettiset ohjeet

1. Tulkilla on salassapitovelvollisuus.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.
5. Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
8. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.
9. Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.
10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Haastattelukysymykset

Yleisiä kysymyksiä

- Millainen on tulkin yleinen käyttö neuvottelutulkkausessa?
- Mistä riippuu tulkkausstrategian valinta neuvottelutulkkausessa?
- Mitä voi heikentää tulkkeen laatua? Miksi tulkkauksen uskottavuus voi kärsiä?
- Mitä voi päinvastoin parantaa laatua?
- Mitä mieltä olet, onko järkevää pyrkiä neutraaliuteen tulkattaessa neuvottelutulkkausessa ja miksi?
- Mitä tulkkeessa voi olla mainitsematta?
- Voisitko merkata neuvottelutulkkauksen hankaloittavia tekijöitä?
- Ilmaisun muuttumattomuuteen vaikuttaa oikea terminologia. Miten tulkaat tuntemattomia termejä?
- Miksi tulkki joutuu tulkkaamaan joskus ympäripyöreästi?
- Välittääkö tulkki tulkattavien nonverbaliikan: osapuolten eleet ja tunteet?
- Miten tulkaat emotionaalisesti sanottua ilmaisua? Emotionaalista äänensävyä?
- Miten tulkaat kuvailevat ilmaisut?
- Millaisia selviytymiskeinoja tulkki voi käyttää neuvottelutulkkausessa?

Kielellisiä kysymyksiä

- Missä tilanteissa tulkki joutuu käyttää poistoa
- Missä tilanteissa poiston oikeutus on järkevää?
- Missä tilanteissa tulkki joutuu käyttää korvausta?
- Välttääkö lisäysten käyttöä ja miksi?
- Kumpaa käytät enemmän ja miksi: poistoa, lisäystä vai korvausta?

Mikäli mahdollista voit antaa esimerkkejä

Kulttuurisia kysymyksiä

- Kuinka tapahtuu yhteistyö tulkattavien osapuolten kanssa?
- Huomaatko kulttuurieroja kansainvälisissä neuvotteluissa? Vaikuttavatko ne

tulkkauksen laatuun vai ei?

- Mikä on tulkin rooli neuvottelutulkkauksessa?
- Mitä tulkin tulee huomioida tulkattaessaan eri kulttuurien välillä?

Mikäli mahdollista voit antaa esimerkkejä

Eettisiä kysymyksiä

- Mitkä on pätevän tulkin ominaisuudet ammattietiikan ja kulttuurin näkökulmasta?
- Mitkä ammattisäännösten periaatteet sopisivat parhaiten neuvottelutulkille?
- Joudutko poistamaan vai lisäämään jotain asiakkaan pyynnöstä?
- Miten hyvä liiketapa liittyy tulkkaukseen?
- Oletko kokenut sellaisia tulkkaustilanteita, joissa astuit ulos tulkin roolista?

Kutsu haastatteluun

Arvoisa tulkki,

Opiskelen Helsingin yliopistossa suomen kieltä ja kulttuuria, sivuaineeni on *Käännöstiede*. Olen tekemässäni pro gradu –tutkielmaani, joka käsittelee neuvottelutulkkausta. Työtäni varten haluaisin haastatella ammattitulkkeja, joten käänny puoleesi. Nauhoitan haastattelut ja kaikki materiaalit tulevat oman käyttööni. Saatua tietoa aion käsitellä anonyymisesti.

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Suostun vapaaehtoisesti haastateltavaksi Iuliia Sergeevan tutkimukseen pro gradu -työn puitteissa. Olen saanut tutkimuksesta tietoa etukäteen siitä, että haastattelut nauhoitetaan ja raportissa käytetään suoria lainauksia.

Olen tietoinen tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja minulle on selvitetty, ettei henkilöllisyyttäni pystytä tunnistamaan tutkimuksen missään vaiheessa.

Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää itselleni ja toinen Iuliia Sergeevalle.

Paikka

Aika

Allekirjoitus

Nimen selvennys